

Elfde Zitting.

Dingsdag—Voormiddag.

ART. 95.

Br. LOOBERTS gaat de Verg. voor in het gebed, nadat is gezongen Ps. 105 : 24

Die gunst heeft God Zijn volk bewezen,
Opdat het altoos Hem zou vreezen.

ART. 96.

De Notulen van zitting 6 en 7 gelezen en vastgesteld.

ART. 97.

Naar aanleiding der vraag : of in de Notulen ook moet uitkomen of een voorstel met kleine of groote meerderheid is aangenomen? wordt opgemerkt dat het dan 't verkieselijkst is om door het noemen van het aantal stemmen geheel nauwkeurig den geest der Verg. te doen kennen.

De Verg. besluit :

dat voortaan het getal der stemmen *voor* en *tegen* een voorstel zal worden vermeld.

ART. 98.

Volgens afspraak — zie achtste zitting — zullen ook thans *ingekomen stukken* aan de orde worden gesteld. De Comm. v. R. en A. deelt mede dat er nog zeer vele zijn, waarvan sommige gewichtige punten raken. Om niet meer dan strikt noodig is van den opkortenden kostbaren tijd hiermede te verliezen, wordt een volgorde van behandeling vastgesteld. En ter wille van hierbij betrokken broeders, die om die zaak hier gekomen zijn en spoedig moeten vertrekken, wordt het eerst in behandeling ge-

bracht: een protest van den Kerkeraad der Gemeente en van de Classis *Heerenveen*.

Dit protest betreft de beslissing, genomen door de *Commissie ter beeïndiging* vanwege de Prov. Synode van Friesland, in zake de censuur in den 2den trap van 4 leden der Gemeente te Heerenveen, en spoedig daarop gevolgde afsnijding van 3 van hen; de vierde was, vóór de afsnijding, naar elders vertrokken. De voornoemde Commissie had, volgens haar mandaat, de zaken *in loco* onderzocht en ook met die, tegen het besluit van Kerkeraad en Classis protesteerende, leden gesproken, en zij was tot dit besluit gekomen: dat die leden, ofschoon de Kerkeraad wel haastig was geweest met de censuur, nochtans wel censurabel waren, dewijl zij, ter bereiking van een, toen niet rechtstreeks uitgesproken, doel, de Gemeente in gevaar van verwarring en den predikant in diskrediet brachten, doch dat de 2de trap der censuur en de afsnijding moest afgekeurd worden; zij had daarom den eersten trap der censuur gehandhaafd, doch wat verder geschied was, vernietigd, en den Kerkeraad te Heerenveen opgedragen diensvolgens met die leden te handelen. Als reden voor die beslissing had de Commissie aangevoerd, dat de gecensureerde leden in protest bij de Prov. Verg. gekomen waren, en dus, naar haar oordeel, de zaak *in statu quo* had behooren te blijven, totdat de Prov. Verg. uitspraak zou hebben gedaan.

Kerkeraad en Classis komen daar tegen op, in uitvoerige adressen, waarbij ook afschrift is gevoegd van het gemotiveerd besluit der Commissie. De hoofdinhoud dezer stukken wordt voorgelezen. Aan Ds. G. STRIK wordt toegestaan het protest van den Kerkeraad, en aan Ds. A. W. NIJENHUIS, Scriba der Comm. *ad hoc* vanwege de Classis, om het protest der Classis nader toe te lichten.

Met nadruk wordt vooral hier opgewezen dat die leden niet: om een niet-uitgesproken doel, maar om daadzakelijken laster en voortdurende oppositie zijn gecensureerd. De Comm. vanwege de Prov. Synode heeft h. i. niet genoegzaam gelet op de gearresteerde Notulen van Kerkeraad en Classis te dezer zake. Wat den aangegeven grond van haar besluit betreft, hiertegen wordt aangevoerd: dat de Kerkeraad van de Classis toestemming tot den 2den trap der censuur had gekregen, vóór de gecensureerden in appel waren gekomen, alsmede dat de verwarring, door die leden reeds metterdaad in de Gemeente aangericht en het gevaar, gelegen in hun voortdurende oppositie tegen en het negeeren van den Kerkeraad, 't gebiedend noodzakelijk maakten hen niet langer in de Gemeente te houden. Voor de meening der Prov. Comm.

alsof men niet zou mogen voortgaan met de censuur wanneer gecensureerden in appel komen bij hogere Vergaderingen is — oordeelt de Class. Comm. — nergens eenige grond te vinden. Daarom wordt de Synode dringend verzocht het besluit van meergenoemde Commissie te vernietigen, en de handelingen van Classis en Kerkeraad te bevestigen met hare goedkeuring.

De Commissie van Rapport adviseert eenparig, op één lid na: *trots eenige aanmerking op den vorm, Kerkeraad en Classis in 't gelijk te stellen.*

Over deze zaak wordt door vele broeders gevraagd en gediscussieerd. Zoowel op het eerste als op het laatste gedeelte van het advies der C. v. R. wordt nadruk gelegd. Inzonderheid drukken onderscheiden sprekers hierop dat blijkbaar het gedrag en doel dier leden strekte tot verwoesting der Gemeente, en dat hetgeen op de handelwijze van den Kerkeraad aan te merken zou zijn, daarbij in de schaduw treedt. Voor appel op een hogere Vergadering blijft — zoo betoogen eenige broeders — ook na afsnijding, de weg altijd open tot bij de Synode; hooger beroep kan echter de Kerkbesturen niet verhinderen met de tucht voort te gaan, als geen boetvaardigheid openbaar wordt; dat zou, vooral als een hooge Vergadering eerst na langen tijd gehouden werd, een Kerkeraad feitelijk de tucht uit de hand nemen, en weerloos maken tegen gecensureerde leden, en alzoo tot groote schade der Gemeente kunnen strekken.

Na alles gehoord en het *voor* en *tegen* overwogen te hebben, besluit de Synode, met 35 tegen 5 stemmen, het voorstel der Comm. van R. en A. *aan te nemen*, zoodat

de handelingen van Kerkeraad en Classis Heerenveen met die leden, trots eenige aanmerking op den vorm, worden bekrachtigd.

ART. 99.

Na de pauze, waarin Ps. 68 : 17 is gezongen, komen aan de orde: twee ingezonden stukken uit *Schiedam*, van M. TIMMERMANS en J. VRIJLAND, leden der Gemeente, betreffende het besluit der vorige Synode, art. 138: „dat het gewone werk in de branderijen op den dag des Heeren behoort tot die werkzaamheden, welke volgens hoofdst. 14, art. 1, A. B., zoo zij al in gemeentelieden geduld worden, nochtans in de opzieners en diakenen niet zijn te dragen.“ Zij verzoeken de Synode dringend om dat besluit op te heffen. Volgens hun oordeel heeft tot dat besluit medegewerkt de, bij de discussie ingeslopen, kwestie of het

fabriceeren of gebruiken van sterken drank zondig is; terwijl het hier toch alleen de vraag gold en geldt: of de arbeid met de gist op Zondag in de branderijen al of niet onvermijdelijk is? Zonder genoegzame kennis van zaken heeft de vorige Synode, tegen het advies van deskundigen in haar midden, dien arbeid niet tot de werken van noodzakelijkheid gerekend.

Op den zelfden grond zou de Synode — meenen adressanten — dan ook velerlei arbeid op Zondag, die bij andere takken van nijverheid plaats vindt, moeten verbieden. Ook is het onbillijk in opzieners te veroordeelen wat aan leden veroorloofd wordt. Voor vele leden der Gemeente te Schiedam is de opheffing van dit besluit van groot belang, daar zij niet gaarne slechts „gedulde“ leden willen zijn.

De Comm. v. R. adviseert: *dat de Synode bedoeld besluit intrekke en het op de vorige Synode verworpen voorstel tot besluit verheffe.*

Zoolang wij niet kunnen uitspreken: de branderijen zelve zijn als een zondig beroep verboden, kan men den arbeid met de gist op Zondag zoomin in opzieners als leden strafbaar achten, daar die arbeid — zoo oordeelt de Commissie — in de branderijen noodig is om bederf voorkomen.

Dit voorstel wordt ondersteund en — bestreden. Heden namiddag voortzetting der discussie.

ART. 100.

Oud. L. MULDERs eindigt deze zitting met dankzegging en gebied, nadat gezongen is Ps. 119 : 14

Och, dat ik klaar en onderscheiden zag
Hoe 'k mij naar Uw bevelen moet gedragen!

Twaalfde Zitting.

Dinsdag—Namiddag.

ART. 101.

Na 't zingen van Ps. 86 : 6

Leer mij naar Uw wil te hand'len !

opent Ds. BAVINCK de Vergadering met gebed.

De Zendingsdirektor is met kennisgeving afwezig, wegens ongesteldheid van een zijner kinderen.

ART. 102.

Aan den Kerkeraad van de Gemeente te Brielle wordt, volgens zijn verzoek, gelegenheid gegeven om met de Synode te spreken over „de Geuzenkerk.“ Hij vindt daartoe aanleiding in het besluit dezer Synode, vermeld in art. 18. Gaarne zou de Gemeente dat kerkgebouw in eigendom ontvangen. Die broeders beweren dat oorspronkelijk de bedoeling is geweest zoowel van de Commissie *ad hoc* als van de gevers: om aan de kleine Gemeente te Brielle een kerk te verschaffen. En de reden, die later is aangevoerd als grond om „de Geuzenkerk“ als het eigendom van de C. G. Kerk te beschouwen, nl. de zwakheid der plaatselijke Gemeente, bestaat thans niet meer, daar de Gemeente door 's Heeren zegen merkelijk is uitgebreid. Ook zou de Gemeente schade kunnen lijden, indien noodige veranderingen of achterbleven of door haar voor eigen rekening uitgevoerd werden, zonder eenig eigendomsrecht op het gebouw te verkrijgen.

Door toelichting van de geschiedenis, en uit art. 168 der Synode van Groningen, wordt duidelijk aangetoond dat bedoeld kerkgebouw het eigendom is, niet van de plaatselijke Gemeente maar van de C. G. Kerk, op wier naam het ook beschreven is.

Dit neemt echter niet weg dat de vraag: kan de Synode „de Geuzenkerk“ niet overdragen aan de Gemeente, nu zij in kracht is toegenomen? overweging verdient, meenen sommige broeders. Het hoofddoel is toch geweest het klein getal broeders en zusters te B., die reeds jaren lang een Gemeente van Geuzen vormden doch zonder kerkgebouw zich moesten behelpen, met een doelmatig bedehuis te verblijden. En klemmend is b. v. het bezwaar: dat de Kerk verplicht zal zijn de kosten van verbouwing enz. te dragen, wanneer die noodig mochten worden in 't belang van het doel, de uitbreiding van Gods Rijk in *den Briel* — indien men dat gebouw niet aan de Gemeente overgeeft. Anderen wijzen er op dat de Kerk in elk geval waarborg moet hebben dat de „Geuzenkerk“ niet ten eenigen tijde verkocht of tot een ander doel, mogelijk tegen het belang der Kerk, zal worden gebruikt. Een paar voorstellen worden gedaan. In stemming komt eerst het volgend voorstel, dat met 30 tegen 10 stemmen *aangenomen* wordt en aldus luidt:

Deze Synode neme geen beslissing, maar drage aan de Syn. Commissie op tegen de volgende Synode een voorstel voor te bereiden.

De Kerkeraad van *Brielle* heeft zich, tot dien tijd toe, te verstaan met de Syn. Commissie.

ART. 103.

De discussie over de gist-kwestie — zie art. 99 — wordt voortgezet. Sommige broeders betuigen met bevreemding het advies der Comm. v. R. te hebben vernomen. Zij zouden het zeer betreuren als de Synode dat aannam; daardoor zou de Sabbathschending bevorderd worden, die toch reeds zoo toeneemt. Men kan dan ook dien arbeid met de gist niet afdenken van het minstens twijfelachtig beroep der sterkendrank-fabrikanten.

Ook wordt mededeeling gedaan van een brief, door een lid der Gem. te Rotterdam, D. STOLK, ingezonden, waarin betoogd wordt dat die arbeid niet zoo gering is als wel beweerd wordt, daar hij minstens 1½ uur duurt; alsmede dat de branders om andere redenen wel één van de werkdagen der week niet „beslaan”, en dus geheel van Zondagswerk vrij kunnen wezen, wanneer zij dat 's Zaterdags niet doen.

Van andere zijde wordt er op gewezen dat de kwestie zuiver gesteld en gehouden moet worden; dat het hier niet de drankzonde geldt, en evenmin de beschuldiging van slapheid met betrekking tot de viering van den Rustdag grond heeft, maar dat de moeilijkheid juist zit in de vraag: behoort dat werk onder de werken noodzakelijkheid, al of niet? De vraag: of de branderijen geoorloofd zijn, en wat tegen de drankzonde te doen? is een geheel andere en moet op zich zelve behandeld worden; anders verwacht men beide, en gaat òf te ver òf niet ver genoeg, even als de Synode te Utrecht. Aan een der boven genoemde adresanten, J. VRIJLAND, wordt, op zijn verzoek, toegestaan zijn adres toe te lichten. Men overdrijft zeer, zegt spreker; slechts één, hoogstens 1½ uur wordt op den Rustdag voor dit werk vereischt; de leden der Gemeente te *Schiedam* zijn voorbeeldig zoowel in de heiliging van 's Heeren dag als in zake het drankgebruik, dat daar veel minder is dan op vele andere plaatsen. Wat van 's Zaterdags niet „beslaan” is gezegd, is onuitvoerbaar. En wil men de branderijen veroordeelen, men beginne dan met het gebruik van sterke dranken te verbieden; wie zelf sterken drank gebruikt, heeft geen recht tegen branderijen te spreken.

In deze discussie komt ook duidelijk uit dat niet slechts het noodig geacht „afnemen” van de gist plaats heeft, doch dat zij ook gepakt en verzonden wordt op 's Heeren dag, hetwelk ook al, zelfs door bakkers, leden der Kerk, noodig verklaard wordt. Daartegen wordt met kracht getuigd. Doch de opmerking wordt

gemaakt, dat het voorstel der Commissie juist een verbod van al dat andere inhoudt.

Na een langdurige opgewekte gedachtenwisseling wordt de vraag in stemming gebracht :

Wil de Vergadering terugkomen op het besluit der Synode van Utrecht?

Met 24 tegen 16 stemmen wordt deze vraag *toestemmend* beantwoord en dus het besluit, art. 138, Syn. Utrecht, opgeheven.

Daarna wordt met 25 stemmen — de overige leden onthielden zich van stemming of stemden tegen — het *advies* der Comm., dus het te U. verworpen, voorstel *aangenomen*. Het besluit der Synode is dus :

Aangezien het uit de discussie gebleken is :

- a. dat de gewone werkzaamheden op den dag des Heeren in de branderijen zeer uiteenloopen ;
- b. dat er dientengevolge onderscheid moet gemaakt worden, wjl men den goede niet met den kwade mag veroordeelen ;

is de Vergadering van oordeel :

dat alleen die werkzaamheden met de gist onder de werken van noodzakelijkheid behooren gerekend te worden, die enkel geschieden OM BEDERF TE VOORKOMEN.

ART. 104.

De Rapp. HESSELS deelt den inhoud mede van een bezwaarschrift van E. BOEKHOLT, lid der Gem. te Groningen, tegen een verzoek des Kerkerads aldaar aan de Gemeente om op één vastgestelden Zondag in de maand de kinderen te laten doopen. Dat zal, z. i. het uitstellen van den Doop in de hand werken, is in strijd met art. 56 D.K. en bindt de leden, die gaarne ten spoedigste den Doop aan hun kind zien toegediend. De Classis en Prov. Verg. hadden hem geantwoord : binden ware verkeerd ; doch de Kerkeraad te Groningen deed niets kwaads, wjl hij niemand bindt, daar steeds de gelegenheid open staat voor ieder, die op een anderen dan den bepaalden Doopdag zijn kind gedoopt wenscht. De Comm. v. R. adviseert : De Synode spreke uit, dat aan de ouders, die wenschen dat hun

kind gedoopt worde, dit niet geweigerd mag worden. Daartegen wordt opgemerkt dat het overbodig is dit uit te spreken. Alle Synoden, vanaf die te Wezel 1568, dringen er op aan dat de Doop ten spoedigste aan de kinderen des Verbonds toegediend worde.

Dat vooral in groote Gemeenten een Kerkeraad eenigen regel stelt, wordt niet afgekeurd; doch er kan licht misbruik van gemaakt worden. En 't gebeurt niet zelden dat om allerlei redenen het laten doopen van een kind vertraagd wordt; daartegen moet met kracht gewaarschuwd en daarvan afgemaand worden, als in strijd met den aard van het Verbond.

Aangenomen wordt, na korte discussie, dit voorstel:

De Synode dringt er op aan dat de Doop zoo spoedig mogelijk bediend worde,

en vindt geen bezwaar in het verzoek van den Kerkeraad der Gemeente te Groningen.

ART. 105.

Na een korte pauze komt aan de orde: punt G. 16, *Agenda*:

Naar aanleiding van art. 1, laatste alinea van „het Reglement op de inrichting en het bestuur der Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland”, vraagt de Kerkeraad der Christ. Geref. Gemeente te Enschedé dat de Synode in toepassing brenge art. 86 der Dordsche Kerkorde van 1618/19, opdat in kerkelijke handelingen alle willekeur voorkomen worde.”

Genoemd art. 86 D. K. luidt aldus:

»Deze Artykelen, de wettelijke Ordeningen der Kerken aangaande, zijn alzoo gesteld en aangenomen met gemeen accoord, dat se (soo het profyt der Kerken anders vereyschte) verandert, vermeerdert ofte vermindert mogen en behooren te worden. T'en zal nochtans geen bijzondere Gemeente, Classe, ofte Synode toe staan sulks te doen, maar sullen neerstigheyd doen om die te onderhouden, totdat anders van de Generale ofte Nationale Synode verordent worde.”

Hierbij worden ook de punten G. 8 en 12 *Agenda*, beide van *Z.-Holland*, in behandeling genomen, die aldus luiden:

G. 8.

Daar art. 22 van de Dordsche Kerkorde niet in alle Gemeenten wordt toegepast, zoo geve de Synode macht aan de verschillende Classes om dispensatie van dit art. te verleenen, waar de omstandigheden in de Gemeenten er toe schijnen te roepen.”

Genoemd art. 22 D. K. handelt over de verkiezing van ouder-

lingen „door het oordeel des Kerkenraads en der Diaconen”, en approbatie van de Gemeente; ofte „een dobbel getal” voor te stellen, „om het halve deel bij der Gemeente verkozen te worden.”

G. 12.

„Wijl in de thans vigeerende Kerkorde zoo vele bepalingen voorkomen, die niet meer nageleefd worden, wordt aan de Synode in overweging gegeven die bepalingen aan te wijzen, opdat iedereen ze kan kennen.”

De afgevaardigden van *Z.-Holland* geven toelichting. Het eerste punt komt hier naar aanleiding van de gewoonte eener Gemeente in die Provincie om kerkeraadsliden te kiezen, zonder voorstelling van een nominatie door den Kerkeraad; de vermaning der Classis om een nominatie te stellen, mocht niet baten. — Zie over dit punt het besluit der Synode, Zitting 17, art. 162.

Wat punt 12 aangaat, is het doel der Provincie om willekeur te voorkomen. Wanneer de *Synode* de bepalingen aanwijst; die uitgediend hebben, dan is er aan de onzekerheid een einde, en wordt de weg tot willekeurige afschaffing of handhaving afgesneden. Nu wordt door den een verbindend geacht wat door een ander als een doode letter wordt beschouwd. Die toestand moet ophouden; dat is duidelijk genoeg.

Op de vraag: *welke* bepalingen bedoelt *Z.-Holland*? wordt geantwoord: dat het feit van algemeene bekendheid is. De Pres. meent echter dat *Z. H.* aanwijzing van de bedoelde bepalingen behoorde te geven.

De Rapporteur NEDERHOED deelt mede dat door den Kerkeraad te Enschedé is ingezonden een motiveerende Toelichting van zijn, op de *Agenda* geplaatst, voorstel. De hoofdinhoud wordt voorgelezen.

Dit voorstel was, in '78, op de Classic. Verg. (*Holten*) gebracht en door haar op de Prov. Synode. Deze nam het niet over. De Classis H. trok daarop dit voorstel in. De Kerkeraad evenwel is volstrekt niet overtuigd dat nu ook aanleiding en grond voor dit voorstel vervallen zou wezen; hij kan geen andere reden voor de niet-aaneming vinden dan een z. i. verkeerde en schadelijke behoudzucht. En door de vrees dat verdere pogingen niet zouden baten, die de Classis tot intrekken bewoog, wilde hij zich niet laten leiden. Vandaar dat hij met bescheiden vrijmoedigheid zich rechtstreeks tot de Synode wendt.

Aanleiding tot zijn verzoek vond de Kerkeraad in bovengenoemd

Reglement, art. 1, laatste alinea: „In het bestuur der Kerk wordt, zooveel de omstandigheden het niet verhinderen, de Kerkorde gevolgd van de Synode van *Dordrecht* van 1618/19.”

Dit „zooveel de omstandigheden toelaten” zal, meent de Kerkeraad, wel zien op de veranderde verhouding der Kerk tot den Staat. Waarom echter dan niet de Kerkorde in overeenstemming gebracht met de tegenwoordige toestanden? Nu zijn er niet alleen leemten in de Kerkorde, maar er is ook grond om te vreezen dat van het voorbehoud in art. 1 misbruik gemaakt worde ten opzichte van kerkelijke handelingen. Daarom wenscht hij „eene ronde, deugdelijke, de Gereformeerde Kerk waardige, herziening van eene Kerkorde, die te eerbiedwaardig is om willekeurig of gedwongen geschonden te worden.”

Verre is van hem de minste bedoeling om eenige revolutionaire beweging te verwekken: hij acht de D. K. hoog als „een classiek monument van bij name Gereformeerd Kerkrecht.” Zulk een revolutie wordt juist voorbereid door „alles in rustige en dus roestige rust te laten, maar bij den wortel afgesneden en voorkomen door een wettige en ordelijke ontwikkeling.” Zulk een ontwikkeling nu is eisch van een Gereformeerd beginsel, steeds door de Geref. Kerk toegepast, en in bovengenoemd art. 86 D. K. omschreven. De toepassing van dat beginsel is thans ook noodig, „ter verkrijging van een zuiveren, waren en volledigen toestand op kerkrechtelijk gebied.”

Een *zuivere* toestand eischt dat uit de Kerkorde voor goed verdwijne al wat door de Kerk uit beginsel is verworpen, zooals de inmenging van den Magistraat in het bestuur der Kerk, waarvan artt. 4, 5, 10, 37 enz. spreken.

Een *ware* toestand eischt dat, gelijk Hoofdstuk III, art. 1 en 2 der Syn. Bepalingen dit verordent, de Kerkordening dan ook „naar de meening en den geest der Dordsche Vaders” worde uitgeoefend. Die Vaders nu hebben noodig geacht dat het „geen bysondere Gemeente, Classe ofte Synode toe sal staan” op eigen hand de bepalingen der Kerkorde te veranderen, vermeerderen of verminderen, maar dat zij „sullen neerstigheyd doen om die te onderhouden.” Wordt dit onder ons betracht? De Kerkeraad wijst, als blijk van het tegendeel, op de vraag van *Groningen*, bladz. 55, Handel. Synode te 's *Bosch*. Zekere Classe vergadert, in strijd met art. 41 D. K., slechts 3 maal in het jaar; in drie jaren is er, in strijd met art. 44, geen Kerkvisitatie gehouden. Elders vergadert men zonder lastbrieven, of is de Prov. Synode saamgesteld uit de Classen, of heeft men, herziening der Kerkorde afkeurend, op eigen hand het getal der afgevaardigden van de Classes naar de Prov. Synode veranderd; alles in strijd met artt. 33, 47 en 86 D. K.

Ook is in 't belang van *volledigheid* herziening wenschelijk. Al kan men niet alles regelen en begeert de Kerkeraad allermintst een eng keurslijf, toch acht hij een goede regeling zeer wenschelijk, opdat men vooral op belangrijke punten niet in het onzekere behoeft te verkeerren. Bleek nu niet reeds nieuwe regeling van het stemrecht in de Gemeente noodig? En zou een betere indeeling onzer hoogere kerkelijke Vergaderingen en een ruimere Vertegenwoordiging op deze geen behoefte zijn? Zou een regeling van de verhouding van de Kerk en de Theol. School; van de Kerkvisitatie; van het Consulentschap, en meer andere zaken „niet een eerste plaats in eene Kerkordening moeten beslaan, in stede van onder bepalingen van allerlei aard te worden opgenomen?”

Op die gronden wenscht de Kerkeraad: onder toebidding van de wijsheid, die van Boven is, zeer dat de Synode aan zijn verzoek gehoor geve, of hem op goede gronden van ongelijk gelieve te overtuigen.

Het advies der Comm. v. R. is: aan dit verzoek niet te voldoen; omdat het werk, daaraan verbonden, te veel omvattend is voor het praktisch belang, en de *noodzakelijkheid* daarvan niet is gebleken.

Deze voorstellen met de toelichtingen en het advies lokken een geanimeerde discussie uit. De gronden, in de Toelichting van Enschedé ontwikkeld, worden, de eene meer, de andere minder, door onderscheiden sprekers beaamd en het voorstel aan geprezen. Ook wordt de opmerking gemaakt dat art. 1 der *Alg. Syn. Bepalingen* onwaar is, zeggende dat de D. K. *alleen* de regel is, terwijl art. 2 de leeraren verplicht tot wat andere artt. niet eischen; men zou daardoor in moeite kunnen komen. Daartegen wordt aangevoerd dat dit niet geldt, wijl de D. K. de *regel* is, en de *Alg. Bepal.* de *toepassing*. Herziening, zooals E. wil, zou allicht onrust wekken in de gemoederen, gelijk in 1837 is gezien, — waartegenover een ander oordeelt dat juist, de intrekking in 1840 van de herziening ons 50 jaar heeft achteruit gebracht. Het advies der C. v. R. wordt ook aangedrongen door de omstandigheid dat wij steeds aan het herzien zijn; op elke nieuwe Synode kunnen voorstellen gebracht worden en worden er gebracht tot regeling en wijziging van een en ander. En wat eigendunkelijke handelingen betreft, de Kerkeraad van E. en ieder ander kan Kerkeraden, Classes en Prov. Synoden, die een of ander bepaling overtreden, aanklagen bij hoogere Vergaderingen; waardoor het gevaar, waarop E. wijst, al zeer gering wordt. Anderen oordeelen weder dat dit te veel of te weinig zegt, en dat dit „voortdurend herzien” hierop uitloopt: geen vaste Kerkorde. Men behoeft de Kerkorde van D. niet af te breken, maar teekene

de bepalingen, die niet meer passen op onze toestanden. Ook wordt opgemerkt dat wij, door een uitgave van de D. K. te bezorgen, waarin al die bepalingen, die nog gelden, behouden werden; vermeerderd met de nadere Bepalingen der Synoden; slechts hetzelfde zouden doen met betrekking tot bepalingen van vóór 250 jaren, wat de Synode van *Groningen* gedaan heeft met bepalingen, die na nog slechts een paar tientallen jaren onhoudbaar of min wenschelijk bleken. Terwijl sommigen oordeelden dat nu juist de tijd rijp is voor zulk een herziening als E. wil, wordt door andere broeders, die het advies der C. v. R. steunen, dit juist betwijfeld, en integendeel het in het advies genoemd argument gehandhaafd, en het advies opnieuw aanbevolen.

Ten slotte komen twee voorstellen in stemming, waarvan het *laatste* met 27 tegen 13 stemmen wordt *aangenomen*.

V o o r s t e l 1.

De Synode benoeme een Commissie, die een herziening in den zin van het voorstel—Enschedé ontwerpe, en haar ontwerp rondzende bij de Kerkbesturen.

V o o r s t e l 2.

De Synode, overwegende: dat het herzien van de Kerkorde groote moeilijkheden zou opleveren, terwijl het niet-herzien tot hiertoe geene moeilijkheden heeft gebaard; dat de Kerkorde door de Synodale Bepalingen reeds gewijzigd is, en er nog op ieder Synode eigenlijk herziening plaats heeft; oordeelt:

dat het verzoek van Enschedé niet behoeft te worden ingewilligd.

ART. 106.

De Rapp. BLANKENBERG doet mededeeling van een ingezonden stuk van den boekh. G. J. REITS te Groningen, handelende over kopierecht, in verband met het verkoopen door de Syn. Comm. van de *Alg. Syn. Bepalingen* aan een ander uitgever. Besloten:

deze missive in handen te stellen van de Syn. Commissie, ten einde zij deze zaak vereffene.

ART. 107.

Idem : Een verzoek van de boekh. G. PH. ZALSMAN, P. v. D. SLUYS en J. HAAN, betreffende de uitgave der „Handelingen” van deze Synode. Aan het moderamen opgedragen met deze broeders te corresponderen.

ART. 108.

De Rapporteur LOOBERTS deelt mede dat eenige leden der Gem. *Beilen* protesteeren tegen de nominatie van ouderlingen in '78, op grond dat die ouderlingen 10 jaren geleden hun dienst hebben verlaten. De Classis had daarin geen genoegzame reden gezien om de nominatie te ontbinden. De Prov. Verg. had met de Classis instemming betuigd. De afgevaardigden van Drenthe geven toelichting. Hieruit blijkt dat bij het bedanken dier ouderlingen vóór 10 jaar verschil van gevoelen oorzaak was : dat de een dier genomineerden van de zonde, waarvan adressanten een bijzondere grievige maakten, voldoende schuldbelijdenis heeft gedaan ; dat een dier broeders 4 jaren geleden reeds weder tot ouderling is verkozen, zonder eenige aanmerking. Na korte discussie stemt de Synode in met het advies der C. v. R. :

zij kan de handelingen der verschillende Kerkbesturen niet afkeuren,

ofschoon zij oordeelt dat de Kerkeraad voorzichtiger had kunnen zijn.

ART. 109.

Aangaande een ingezonden vraag van den Kerkeraad te *Oud-Loosdrecht* :

of het onzen leden vrijstaat hun huwelijk kerkelijk te laten inzegenen in kerken en door leeraren, die buiten onze kerkgemeenschap zijn? wordt — na de opmerking van enkele leden, dat die vraag zich zelve beantwoordt, wijl dat uit den aard der zaak ongeoorloofd is — besloten deze met andere dergelijke te verwijzen naar „Particuliere Vragen”, aan wier beantwoording de Synode, als er na 't behandelen der *Agenda* tijd over is, de aandacht zal wijden.

ART. 110.

De zitting eindigt met het zingen van Ps. 90 : 7

Laat Uw gena ons met haar troost verkrijken !

en dankgebed, waarin oud. v. d. VORM voorgaat.

Dertiende Zitting.

Woensdag-voormiddag.

ART. 111.

De Verg. vangt haren arbeid aan met het zingen van Ps.
95 : 1 en 2

Komt, laat ons samen Israels Heer,
Den Rotssteen van ons heil, met eer,
Met godgewijden zang ontmoeten!

en zegenbede, bij monde van Ds. BULENS.

ART. 112.

De plaats van oud. MONTAGNE, die vertrokken is, wordt weder door den primus br. DEN DEKKER ingenomen.

ART. 113.

De Notulen van zitting acht gelezen en vastgesteld.

ART. 114.

Nu komt aan de orde een klacht, door een lid der Gemeente te *Hoogveen*, F. H. BOOIJ, ingezonden, tegen de ouderlingen en leeraren dier Gemeente. De Rapp. BLANKENBERG deelt mede dat, volgens den brief van br. B., de leeraren zich telkens schuldig maken aan overtreding van het 4de gebod van 's Heeren wet, door zonder noodzaak te reizen op den Rustdag; en dat de ouderlingen dat toelaten. De Classis en de Prov. Verg. hadden geoordeeld dat de leeraren, reizende om het Evangelie te gaan prediken, niet te berispen waren. Daarom wendt hij zich thans tot de Synode, in de hoop dat zij daarover hare hooge afkeuring zal uitspreken.

Ook is een brief ingekomen van E. J. H. HEMMERS, lid der

Gem. te *Veenendaal*, waarin, mede namens anderen, gewezen wordt op de toenemende ontheiliging van 's Heeren dag, door leeraren zoowel als leden; door de laatsten vooral bij gelegenheid van het laten doopen hunner kinderen, als wanneer men 't moet aanzien hoe zij zich door gehuurd paard en rijtuig naar Gods huis doen brengen. Zij wenschen zeer dat de Synode daaraan paal en perk stelle, opdat niet langer kinderen des Heeren, die op het kerkelijk gebied niet met ons eens zijn, ons kunnen voorwerpen dat wij „tot de ketterij van Coccëus” terugkeeren.

Omdat deze adressen handelen over dezelfde zaak, waarvan punt H., 6, *Agenda* spreekt:

De Synode spreke hare hooge afkeuring uit over het op Zondag-reizen zonder dringende noodzakelijkheid door de voorgangers der Gemeenten, en spore de Kerkeraden aan daarop toe te zien (Overijssel.)

worden zij tegelijk in behandeling genomen.

Aan br. Boor, die zelf in de vergadering tegenwoordig is, wordt, op zijn verzoek, gelegenheid gegeven om te spreken. Zijn bezwaar en dat van velen is niet: dat een leeraar, als 's namiddags elders gepreekt moet worden, gebruik make van een particulier rijtuig, wat te H. ook niet het geval is. Een afstand van, heen en terug, 12 uur gaans, van H. naar *Nieuw-Amsterdam*, wordt meermalen op Zondag per huurrijtuig afgelegd; zonder dat de bediening van het Evangelie te H., of gebrek aan logies te N.-A. dat vereischt. Ook wordt wel gebruik gemaakt van het „spoor”, waarop hij vooral nadruk wil leggen, als z. i. deelneming aan de zonde van den Staat, die daardoor Nederland diep schuldig maakt. Leeraren moeten glans op het Evangelie leggen, en daarom het er voor over hebben om, ter bevordering van de eere Gods, een nacht vanhuis te zijn. Nu wordt het reizen der leeraren om te gaan prediken gebruikt als voorwendsel en deksel door leden der Gemeente, vooral door schippers, om op 's Heeren dag, ook per „spoor”, te reizen van en naar hunne elders liggende schepen.

De afgevaardigden van Drenthe geven de toelichting dat de Classis en de Prov. Verg. de verklaring aangenomen hebben van de predikanten te *Hoogeveen*, dat zij, als ze 's Zaterdags gaan en 's Maandags terugkomen moesten, vele diensten zouden moeten nalaten; daarom oordeelde men in 't belang van de prediking des Evangelies dien broeders dat te moeten toestaan.

De Prov. Verg. van *Overijssel* acht het, volgens de toelichting, een onloochenbaar feit dat het reizen zonder noodzaak op 's Heeren dag in den laatsten tijd toeneemt, en dat ook Leeraren, Docenten en studenten mede doen. En de Kerkeraden zijn over 't

geheel te slap in het bestraffen en tegengaan van die zonden.

In krachtige bewoordingen wordt deze klacht door onderscheidene broeders gesteund. 't Is meer dan tijd dat de Synode dat reizen zonder dringende noodzakelijkheid op Zondag afkeure. Van de Classis en de Prov. Verg. van Drenthe hadden zij een ander besluit gewenscht. Voor de heiliging van Gods dag moet gewaakt worden; 't is immers duidelijk dat alle arbeid, die niet bepaald noodig is of werken van barmhartigheid betreft, beslist verooden is. Vooral de voorgangers moeten niet vragen hoeveel het wel lijden kan, maar voorgaan in stiptheid en teederheid.

De afgevaardigden van *Drenthe* wenschen dat niemand hen misversta; alsof het Kerkeraad, Classis en Prov. Verg. hetzelfde zou zijn wat op den dag des Heeren gedaan wordt, als 't maar voor het Evangelie is. Dat is volstrekt niet zoo. Maar de nadruk moet hierop gelegd worden: dat het in de gegeven gevallen niet anders kan; terwijl het ook niet elken keer, maar slechts zelden geschiedt.

Vele sprekers melden zich aan, en een zeer opgewekte en langdurige gedachtenwisseling wordt over dit punt gevoerd, van welks gewicht de Verg. zich doordrongen toont. Er wordt groot onderscheid gemaakt tusschen het gebruik van een particulier rijtuig en dat van publieke vervoermiddelen. Zoomin aan zwakke moeders, die met haar kind ten Doop komen, als aan kerkgangers, die veraf wonen, en aan leeraren, die 's Zondags ook in een andere Gemeente gaan prediken, zou men willen verbieden van een eigen of gehuurd rijtuig gebruik te maken; hiermee staat echter niet gelijk het rijden uit zucht tot gemak en vertoon, dat ook wel voorkomt. Sommige broeders raden de Synode om ook over publieke vervoermiddelen niets te bepalen, daar het h. i. moeilijk te bewijzen zou zijn dat de Staat geheel buiten een publiek vervoermiddel op den Zondag zou kunnen, en er dringende gevallen denkbaar zijn, waarin het gebruik daarvan ook voor particulieren noodig of geoorloofd kon geacht worden. De Synode moet geen wetten maken; zijn zij in de H. Schrift gegeven, dan is 't onnoodig; en wetten te maken, die in de Schrift niet zijn vervat, ware geheel verkeerd. De Synode bepale zich er toe om op de heiliging van den Rustdag naar den Woorde Gods aan te dwingen.

Andere broeders wenschen dat de Synode het gebruik van *publieke* vervoermiddelen onvoorwaardelijk verbiede. Op de vraag: welk verschil er dan is tusschen het gebruik van *publiek* en dat van een *particulier* rijtuig? wordt geantwoord: dat men, door in spoor of boot plaats te nemen op Zondag, alle recht en kracht verliest om tegen de Sabbatsontheiliging door den Staat en de Maatschappijen, die zulke vervoermiddelen op Zondag te werk

stellen, en de reizigers daarmede, te getuigen, daar men zelf gebruikt maakt *van* en deelneemt *in* hun zonde; dat het gebruiken van een particulier rijtuig, ingeval van noodzaak, juist een protest is tegen de op Gods dag voor alles en allen dienende publieke vervoermiddelen. Een *particulier* rijtuig kan voor het heilig doel geheiligd worden, een *publiek* geenszins. En evenzeer als een mensch, b. v. een predikant, in den dienst Gods op den Rustdag mag en moet arbeiden, evenmin strijdt het met het 4de gebod dat een „os of ezel” daartoe gebruikt worde. Wij moeten — zoo zeggen deze broeders — elkaar niet met de uitersten bestrijden. Er kunnen wel eens moeilijke gevallen komen, doch daarom mogen wij toch niet stil zitten tegenover de toenemende Sabbatsontheiliging, waartegen ook in andere landen de strijd met kracht wordt aangebonden. Toen er geen spoor of boot was, redde men het ook zonder dezelve; dat men het nu ook doe, uit liefde tot de eere Gods; tot een getuigenis tegen de wereld, die Gods dag geheel miskent. Nu de stroom wassende is en 't gevaar reeds dringend, zijn wij geroepen om den dijk te verhoogen. Vooral leeraren en ouderlingen moeten aangespoord worden om toe te zien op de leden, opdat in 't een zoowel als in 't ander Gods dag niet geschonden maar tot zijn doel, volgens Gods Woord en Catech. Zd. 38, geheiligd worde. Een krachtige stem, een beslist positie-nemen, van deze Vergadering zal weerklank vinden in de consciëntiën.

Ten besluite worden de ingediende voorstellen nog eens gelezen, en daarna te samen in stemming gebracht. Het *laatste* der volgende voorstellen, dat dadelijk 20 stemmen op zich vereenigde; tegen 19 die op de andere vielen, terwijl een lid zich van stemming onthield; en alzoo de meerderheid had, wordt, na eenige bespreking, geacht te zijn *aangenomen*.

Voorstel 1.

De Synode spreekt hare afkeuring uit over het op Zondag reizen, vooral met publieke vervoermiddelen, door de voorgangers en leden der Gemeenten, en spoort de Kerkeraden aan daarop ernstig toe te zien.

Voorstel 2.

De Synode oordeelt dat het reizen op Zondag, inzonderheid door de voorgangers der Gemeenten, zonder dringende noodzakelijkheid niet mag geschieden. Ook mag, ofschoon tot den dienst des Heeren, op dien dag geen gebruik worden gemaakt van vervoermiddelen, die niet 'bepaaldelijk op des Heeren dag tot Zijn dienst worden aangewend.

Nog moet inzonderheid bij deze zaak in acht genomen worden dat geen aanleiding tot ergernis gegeven en dat de algemeene heerschende lichtzinnigheid, vooral met betrekking tot den dag des Heeren, worde tegengestaan.

Wat de aanklacht tegen de ouderlingen te Hoogeveen betreft, laat de Vergadering, na de bekomene inlichtingen, deze zaak geheel aan de bezorging van den Kerkeraad te Hoogeveen.

Voorstel 3.

De Synode oordeelt: dat het reizen op den Sabbat, inzonderheid door voorgangers der Gemeente, niet mag geschieden, dan alleen ingeval van hooge noodzakelijkheid.

Het reizen met openbare middelen van vervoer acht zij echter ongeoorloofd voor elk en een ieder.

De aanklacht van Br. BOOIJ wordt, met het oog op dit besluit, verwezen naar Kerkeraad en Classis.

De Verg. neemt nu een korte pauze.

— Na de pauze. —

ART. 115.

De *Commissie der Kas* voor *em. predd., pred.-wed. en weezen* geeft, bij monde van haren Secretaris, Ds. A. H. GEZELLE MEERBURG, verslag van haren arbeid, welk verslag in de Bijlagen zal worden opgenomen. Zie Bijlage VI.

Verder licht de Penningmeester, oud. L. HOEKERS, de Vergadering in omtrent den staat der Kas. Ook geeft ZEd. specifiek op hoeveel iedere provincie tot de voorjaars-collecte 1879 heeft bijgedragen

Groningen	droeg	bij	f 929.13 ^s .
Friesland	"	"	- 636.54 ^s .
Drenthe	"	"	- 287.35.
Overijssel	"	"	- 350.31.
Gelderland	"	"	- 283.82.
Utrecht	"	"	- 188.50.
N. Holland	"	"	- 644.72 ^s .
Z. Holland	"	"	- 1350.29 ^s .

N. Brabant	„	„	- 360.—
en Zeeland	„	„	- 557.42.

Terwijl iedere Provincie gedurende een jaar uit de Kas trok :

Groningen	. . .	f 2945.50.
Friesland	. . .	- 1224.—.
Drenthe	. . .	- 350.—.
Overijssel	. . .	- 1075.—.
Gelderland	. . .	- 575.—.
Utrecht	. . .	- 200.—.
N. Holland	. . .	- 1398.—.
Z. Holland	. . .	- 3561.—.
N. Brabant	. . .	- 1000.—.
en Zeeland.	. . .	- 1117.—.

Uit de laatste opgave is echter geen besluit te trekken wijl zij, die eene toelage ontvangen, niet altijd in hunne provincie blijven wonen.

't Een en ander wordt door de Vergadering met erkentelijkheid voor het werk der Commissie vernomen.

ART. 116.

Naar aanleiding van eene geschiedenis met een legaat, 't welk aan de Kas vermaakt was, vraagt de Penningmeester: onder *welken naam* de Kas bij de wet bekend moet staan en waar zij moet gevestigd zijn?

Het belang van de beantwoording dezer vraag ook voor andere Kassen in soortgelijke gevallen, wordt door de Vergadering erkend. De Vergadering besluit: dat men in soortgelijke gevallen opgeve *de Christelijke Gereformeerde Kerk ten behoeve van* — in dit geval — *de Kas voor emeriti-predikanten, predikants-weeduwen en weezen, gevestigd* — in dit geval — *te Amsterdam.*

ART. 117.

Volgens het Verslag vraagt de Commissie aan de Synode :

Blijven weezen, die meerderjarig zijn maar onbekwaam om in hun onderhoud te voorzien, voor rekening der Kas, of komen die voor rekening der Diakonie van de Gemeente, waartoe zij behooren.

Na eenige discussie oordeelt de Vergadering: dat art. 10 van het *Reglement* duidelijk uitspreekt: *dat zulke weezen voor rekening der Kas blijven.*

ART. 118.

Een tweede vraag der Commissie is :

Is het wettig een leeraar met voldoende lichaamskracht wegens geestes-zwakheid emeritus te verklaren ?

Daar de Classes, in overeenstemming met de Provinciale deputaten, 't recht hebben in zake van emeritus-verklaring te besluiten, en, volgens art. 6 van het Reglement, de Prov. Vergadering is aangewezen om in verschillen tusschen de Kas en de Classis uitspraak te doen,

wordt deze vraag verwezen naar de *Prov. Vergadering*, waaronder de bedoelde Classis ressorteert.

ART. 119.

Dezelfde Commissie heeft voorts der Vergadering het voorstel te doen : om in art. 9 van het Reglement de uitdrukking „*in overleg met*“ te veranderen in : „*in overleg met den respectieven Kerkeraad en Classicalen Correspondent*“ of, zooals de Synode zulks bepalen wil.

Zij meent daarvoor een dubbele beweegreden te hebben : nl. vrees voor overvleugeling van het Bestuur der Kas, wanneer de Classis, waarmede zij te doen heeft, groot is, en de moeilijkheid van het Bestuur om met zoo vele broeders te moeten spreken over zulke discrete zaken, terwijl het vertraging brengt in den gang van zaken.

Deze bezwaren zouden door verandering van bewuste uitdrukking weggenomen worden.

De Vergadering evenwel oordeelt na rijp beraad :

Geene verandering in art. 9 te moeten brengen, naardien „*in overleg met*“ niet beteekent : *met goedkeuring van*, en dus de vrees voor overvleugeling denkbeeldig is ; terwijl het van groot belang is geheel de Classis te hooren.

ART. 120.

Naardien de tijd voor deze zitting inmiddels verstreken is, wordt de Vergadering met dankzegging gesloten door Ds. DE JONG.

Veertiende Zitting.

Woensdag-namiddag.

ART. 121.

Ouderling DICKER opent deze namiddag-samenkomst met gebed. Er was vooraf gezongen Ps. 1 : 4

»De Heer toch slaat der menschen wegen ga!«

ART. 122.

De bespreking der zaken betreffende *de Kas voor emer.-pred.* enz. wordt voortgezet.

De Commissie dier Kas heeft nog de opmerking: dat de gelijktijdige verwisseling van de leden der Kas, waarover, volgens art. 52 letter a. der Synode te *Utrecht*, deze Synode zal beslissen, niet gunstig zou werken; wijl daardoor een geheel nieuw personeel in plaats van het tegenwoordige komen zou, en dat dus eene gedeeltelijke wijziging meer wenschelijk zou zijn.

Ook de afgevaardigden van *Groningen* hebben, volgens de *Agenda*, letter G. 1. de Synode op art. 52 der vorige Synode te wijzen.

De President stelt daarom eerst de vraag aan de orde: *of de Provinciën die nu een ouderling, voor de Commissie benoemen, in 't vervolg gedurende een vasten tijd een predikant zullen kiezen en omgekeerd?*

Na eenige discussie besluit de Verg., met 21 tegen 18 stemmen:

daarin geene verandering te brengen.

ART. 123.

Nog worden twee voorstellen betreffende de Kas volgens de *Agenda* letter F. 1 en 2 behandeld.

Het eerste voorstel der Provincie *Groningen* luidt aldus:

De Synode drage aan de Commissie der Kas op, om, in den geest der vorige Synode, een meer specifiek verslag ook van de uitgaven te doen.»

Met *Groningen* oordeelen ook andere broeders, dat er niet volstaan is aan het besluit der vorige Synode, wat de vermelding der *uitgaven* in het, overigens nette en doelmatige, Verslag betreft.

't Blijkt dat de Commissie het heeft nagelaten om zoo discreet mogelijk te zijn. Sommige broeders meenen dat uitvoering van

het besluit dier Synode omtrent de uitgaven niet noodig is en der Kas geen voordeel aanbrengen zal. Nog anderen willen geen opgaaf hoeveel ieder emeritus—predikant enz. ontvangst, maar slechts de namen, met globale opgave der uitgaven.

Naardien het evenwel duidelijk is dat het besluit der vorige Synode een meer specifieke opgaaf omtrent de uitgaven eischt dan in het gedrukte Verslag der Kas is gegeven — zoo brengt de president in rondvraag: *of men, in overeenstemming met art. 7 van het Reglement, dat besluit zal handhaven?* Met 21 tegen 16 stemmen (2 leden buiten stemming) zegt de Vergadering:

HANDHAVEN. *Evenwel met dien verstaande dat:* wel specifiek zal opgegeven worden WIE ondersteuning genieten, maar van de UITGAVEN slechts het TOTAAL BEDRAG.

ART. 124.

Het tweede voorstel, van de Provincie Friesland: *„Zoo de tegenwoordige gang van zaken, wat betreft de inning der gelden niet kan voortduren, wenscht zij dat iedere Provincie in dezen in haar eigen behoefte voorzie”*; wordt door de afgevaardigden TERUG GENOMEN, wijl het blijkt dat de inning der gelden kan blijven voortduren als tot heden; *en de Provincie slechts uitspreekt dat zij, liever dan het vrijwilligsheids stelsel te laten varen, tot een Provinciale verzorging komen zou.*

ART. 125.

Eindelijk spreekt ds. BULENS nog een warm woord om de Kerk op te wekken tot meer milde bijdragen voor deze Kas.

ZEW. heeft specifiek uitgerekend hoeveel iedere Provincie per hoofd bijdroeg, en deelt zijn resultaat aan de Verg. mede.

Nog wordt als maatregel van orde goedgevonden: om de Gemeenten op te wekken de *najaars-Collecte* in *September* te houden, naardien de Penningmeester *primo October* geld hebben moet, en daardoor een derde *Collecte* kan worden voorkomen.

Het Bestuur zal dit aan de Gemeenten verzoeken, en het Moderamen der Synode zal dit verzoek steunen.

ART. 126.

De Pres. stelt thans nu aan de orde de THEOLOGISCHE SCHOOL. De Comm. van Rapport, best. uit DD. BULENS en BEUKER, brengt, bij monde van eerstgenoemde, namens de Curatoren, Verslag uit van de lotgevallen en den toestand der Theol. School sedert de vorige Synode. Dit boeiend verslag — zie Bijlage II — dat met gespannen aandacht door alle aanwezigen aangehoord wordt, sluit met een terugblik op vroegere eeuwen, en vooral op de Synoden die in 1574, 1578 en 1618/19 in deze grijze stad Dordrecht gehouden zijn. Van deze zelfde plaats, waar wij thans zijn vergaderd, had men — zei spreker — voor ongeveer 3 eeuwen, getuige kunnen zijn van een ontzettend tooneel; de 15 martelaren, die toen om Jezus' wil hun leven opofferden, roepen ons toe: „houdt dat gij hebt, opdat niemand uwe kroon neme!“ De zonen van Dordt zijn later afgeweken van de beproefde, door martelaarsbloed gewijde, oude paden. Ook ons dreigt dat gevaar. Maar Gods Woord houdt eeuwig stand. Dat wij ons in leer en leven, in alles, aan dat Woord vasthouden!

Uit dit Verslag blijkt dat, bij ruime stof van dankzegging voor de goedertierenheden des Heeren, de Theol. School en de Curatoren in den laatsten tijd ook in moeilijke, zorgvolle, omstandigheden gekomen zijn, vooral door wangedrag van eenige studenten, hetwelk de onvoorwaardelijke verwijdering van *drie* en *tijdelijke* wegzending van één der studenten ten gevolge heeft gehad. Ook de examina, met name het litter. ex. en het Theol. B., waren dit jaar min gunstig; Theol. ex. A. had behoorlijk voldaan.

In de reeds aan de Kerkeraden gezonden, „Handelingen“ van de laatstgehoudene Vergadering der Curatoren, was hiervan breeder gesproken; daarin staat ook vermeld een en ander besluit dier Vergadering, welke de Rapporteur herinnert en aan de Synode ter beoordeeling voorlegt.

ART. 127.

De President dankt de Comm. v. Rapport, en in 't bijzonder den Secretaris voor het uitnemend Verslag, en geheel het College van Curatoren voor den belangrijken arbeid voor de Kerk des Heeren, waarvan de inhoud van dit Rapport het bewijs geeft. „Uw woord was roerend, uw werk gewichtvol, vooral om de moeiten, waarmede gij bijzonder in den laatsten tijd te worstelen hebt gehad“; gij broeders, hebt een mandaat, dat van de hoogste beteekenis is voor de Kerk; gij hebt „de kruk van de deur,“ waardoor de Bedienaren des Evangelies ingaan, in de hand; daarom hangt er o, zooveel af van de wijze, waarop gij deze

uwe taak vervult. De Heere zegene uwen arbeid, broeders, en leide u steeds door Zijnen Heiligen Geest, opdat gij moogt medearbeiden tot bevordering van den waren bloei der Theol. School, der Kerk ten rijken zegen."

ART. 128.

Op de vraag van den Præses: of ook iemand iets te vragen heeft naar aanleiding van dit Verslag, wordt een drietal vragen om nadere inlichting aangekondigd; betreffende 1° den ongunstigen toestand met betrekking tot het gedrag van sommige studenten, waarvan dit Verslag en de „Handelingen“ melding maken, en waaromtrent ook geruchten in omloop zijn; 2° den achteruitgang, waarvan de examina dezes jaars schijnen te getuigen; 3° de betrekking tusschen de Theol. School en de gewone Kerkbesturen.

De Secretaris der Curatoren-Verg. stelt voor morgen de voorm. zitting te beginnen met deze vragen *in comité* te bespreken. De andere Rapporteur acht het vergaderen in *comité* onnoodig. De Pres. wil niemand beperken in de vrijheid om te vragen, en acht het daarom zeer gewenscht dat de Synode, in beperkten kring, vertrouwelijk deze teedere zaken behandelde. Aldus wordt besloten.

ART. 129.

Nu wordt de *Algemeene Penningmeester* der *Theol. School*, Ds. NEDERHOED, verzocht zijn Verslag te doen hooren. Uit dit nauwkeurig Verslag blijkt o. a. dat de ontvangsten aan giften ineens en jaarlijksche bijdragen in 2 jaar een som vormen van f 6478.42 en aan giften ineens f 640.635, en dat, na aftrek van hetgeen aan de Kas van Ds. DE MOEN voor de gewone uitgaven voor de Theol. School is geleend enz., een saldo van f 2645.44 over is. De Penningmeester, heeft, hoewel niet onvoldaan over de inkomsten, toch geen groote verwachting; blijkens zijn ervaringen en met het oog op de ongunstige tijdsomstandigheden, die ook vele leden onzer Kerk drukken; dat de inkomsten zeer toenemen zullen, en durft niet tot het doen van belangrijke stappen, die veel geld vereischen, aansporen.

De Pres. zegt Ds. NEDERHOED dank voor zijn keurig Verslag, dat de blijken draagt van zijn warm hart en ijverige zorg voor de belangen der Theol. School.

Enkele opmerkingen worden gemaakt; aangaande het ontslag aan ds. ENTINGH als collectant; ds. E. had niet zonder bevreemding in *de Bazuin* gelezen dat hij ontslagen was; hij deelt mede wat hiermede in verband stond en zou gaarne aldus geschreven

zien : met goedvinden van ds. E. is ds. STRIJKS in zijne plaats benoemd. Ds. LINDEBOOM zag gaarne er bij vermeld dat hem ontslag verleend is op zijn verzoek, vanwege vele andere werkzaamheden. Na toelichting door ds. NEDERHOED en eenige gedachtenwisseling, acht de Verg. het niet noodig hieromtrent een bepaling te maken.

De Pres., de cijfers van Ds. NEDERHOED en die van Ds. DE MOEN, volgens den „Staat“ in de laatste „Handelingen“ der *Curat.-Verg.* bij elkander nemend, komt tot de slotsom dat er, ja, wel geen reden is om bijzonder hooggestemde verwachtingen te hebben, maar toch ook niet om neerslachtig te zijn; wij hebben stof van dankbaarheid en kunnen voortgaan in goede hope dat de Gemeenten aan de Theol. School ook de noodige geldelijke bijdragen zullen verschaffen.

ART. 130.

Nu wordt het publiek verzocht zich te verwijderen. Leeraren en Kerkeradsleden kunnen blijven.

Aangaande het eerste der straks genoemde punten: *de toestand der Theol. School*, worden onderscheidene vragen gedaan.

Punt H. 2. *Agenda.* „Naardien het te Utrecht aan onze deputaten gebleken is dat er in de zielezorg of het toezicht op het zedelijk en geestelijk leven der studenten, zoo noodig voor hunne toekomstige Bediening, niet voorzien wordt, wordt de Synode verzocht hierin te voorzien.“ (Zeeland) komt hierbij ter sprake.

De afgevaardigden van *Zeeland* zeggen in de toelichting dat dit punt op de *Agenda* aldus moest luiden: „ . . . niet genoegzaam voorzien wordt.“

Na eenige bespreking wordt opgemerkt dat daarover later kan gesproken worden, daar ook de vraag gedaan is: wordt er genoegzaam toegezien dat alleen godzalige jongelingen worden aangenomen, en wat kan er meer gedaan worden tot bevordering van de godzaligheid der studenten en hun opvoeding voor het Leeraarsambt?

Tot laat in den avond is de Synode bezig met den toestand der School en de aanleiding en oorzaak zoowel als de hoedanigheid van de spanning en verkeerde gedragingen te onderzoeken. Ook de gegrondheid van het vonnis der Curatoren over enkele studenten wordt onderzocht en bediscussieerd. Uit deze bespreking blijkt o. a. dat het „onvoorwaardelijke“ van de wegzenning niet beteekent: „voor altijd,“ doch dat ook voor die jongelingen, indien zij van hartgrondig berouw de bewijzen mochten geven, de wederopname in later tijd niet geheel is afgesneden.

Toen de vraag aan de orde kwam over de Docenten : of zij hun roeping in dezen hadden vervuld en steeds een goed voorbeeld aan de studenten geven? oordeelde de Pres. en met hem de meerderheid der leden dat het goed zou zijn nu *geheel in Comité* te vergaderen , zoodat alle niet-leden der Synode verzocht werden zich te verwijderen , gelijk ook de Docenten. Sommige hospiteerende broeders voldeden noode aan dit verzoek, dat de Pres. echter meende te mogen handhaven.

Na ook hierover rijpelijk te hebben gesproken , kwam de Synode tot de vertroostende ervaring , die vele broeders deed spreken van een verlicht gemoed , dat , hoewel er onbehoorlijke zaken zijn geschied onder de studenten , de geruchten betreffende geheel deze zaak of zeer overdreven zijn of onwaarheid behelzen.

ART. 131.

De Verg. wordt met dankzegging en gebed gesloten door oud.
TE WINKEL.

Vijftiende Zitting.

Donderdag—Voormiddag.

ART. 132.

Br. JOBSE geeft op te zingen Ps. 68 : 16

Gij, Koningrijken, zingt Gods lof!

en gaat de Verg. voor in het smeeken om 's Heeren zegen.

ART. 133.

Voortzetting van de behandeling der belangen van de Theol. School, in nu weer voor het publiek openstaande zitting.

Aan de orde is nu, Art. 26, 3°, van de „Handelingen” der laatstgeh. *Curat.*—*Vergadering*; inhoudende een klacht „over gebrek aan lokaliteit om te doceeren, en de noodzakelijkheid dat daarin worde voorzien.” Doc. Noordzij en Ds. SCHOEMAKERS deelen, namens de Curatoren, een plan van verbouwing mede. Zij be- toogen de behoefte aan 2 ruime lokalen voor het *collegie—houden met de studenten*. Ook is er hoog noodig een drooge kamer voor de *Bibliotheek*; idem voor de vergadering der Docenten. Volgens advies van een bekwamen bouwkundige, lid der Kerk, zal deze noodige verbouwing ongeveer f7000 kosten.

Hierbij komt in bespreking: punt E. 1 *Agenda*.

„*De Synode brenge Zendingsschool en Theol. School bij elkander, in eene stad.*” (N.-Holland.)

De beslissing aangaande de Zendingsschool laat, meeneri de afgevaardigden van *N.-Holland*, ruimte over voor de vraag: zou het niet wenschelijk zijn nu de Theol. School te verplaatsen, en wel naar *Leiden*, waar de Zendingsschool gevestigd is? Nu wordt de gedachtenwisseling recht geanimeerd. Met kracht wordt gepleit voor verplaatsing. Telkens is over verplaatsing gehandeld; steeds was het besluit: „vooralsnog” blijven te *Kampen*. Op den duur mag de School toch niet te *Kampen* blijven. Nu weer zoo groote kosten aan de gebouwen moeten besteed worden, loopt men gevaar de School voor goed of althans voor langen tijd met een zilveren keten aan *Kampen* vast te snoeren, tot schade voor School en Kerk. Nu is het de beste tijd tot verplaatsing.

De broeders, die tegen verplaatsing zijn, beweren dat de gebouwen te *Kampen* in den lateren tijd grootere waarde hebben en dat, bij eventueele verplaatsing later, de schade op den verbouw niet groot zal wezen. In geen geval is 't nu de geschikte tijd voor verplaatsing. De Gemeenten zijn op zulk een stap ook niet voorbereid; de Curatoren-Verg. heeft geen advies. *Kampen* is wellicht nog ruim uitgestrekt, zoodat men waarlijk niet naar een grootere stad als zetel der School behoeft te verlangen. Zij dringen aan op sluiting der discussie en stemming over het voorstel van de Curatoren.

Van andere zijde komt men hiertegen op, en wenscht men geen stemming zonder genoegzame discussie. Een der broeders zal zich, nu men het debat onzuiver heeft gemaakt, van stemming onthouden. Eindelijk komen twee voorstellen in, die, na korte toelichting, in stemming worden gebracht, en waarvan het LAATSTE, met 27 tegen 12 stemmen, wordt AANGENOMEN.

Voorstel 1.

Daar de Synode, blijkens het medegedeelde, thans niet in staat is om de quaestie van al- of niet-verplaatsing der Theol. School in haar geheel te behandelen; wijl nòch het college van Docenten, nòch het Curatorium haar op dit oogenblik met advies kunnen dienen; besluit zij: de vereischte lokaliteit voor de tegenwoordige behoefte der Theol. School te verschaffen, op de wijze, die het geschikst zal blijken te zijn; maar de quaestie van *al- of niet-verplaatsing* stelt

zij uit tot een volgende Synode, als wanneer de zaaken volle zal kunnen voorbereid zijn.

V o o r s t e l 2.

De Synode, oordeelende dat de groote vraag: *al- of niet-verplaatsing der Theol. School?* thans niet beantwoord kan worden, besluit, met het oog op de mogelijke verplaatsing, den voorgestelden bouw van de noodige lokaliteiten wel toe te staan, doch om op de meest zuinige wijze te worden uitgevoerd.

Verder wordt bepaald: de uitvoering over te laten aan de door Curatoren benoemde *Commissie ad hoc*.

ART. 134.

Het voorstel van *N.-Holland*, D. 2 *Agenda*.

„Aan de Theol. School worde, vooral wat de literarische vakken betreft, uitbreiding gegeven, liefst zoo dat ook andere dan aanstaande Theologen er gebruik van kunnen maken”,

bedoelt, volgens de toelichting, uitbreiding zoowel in onderwijzend personeel als in de liter. vakken. Bij de opheffing van het Gymnasium-plan bleef de hoop over dat de School zooveel doenlijk het gemis aan een Christelijk Gymnasium zou vergoeden. *Noord-Holland* zou een nadere bepaling en vaste regeling desaangaande nuttig achten. Vele ouders zouden dan gaarne van die gelegenheid tot voorbereidend liter. vorming hunner zonen gebruik maken.

Enkele broeders ondersteunen dit voorstel. Het advies der Curatoren — art. 28 „Handelingen” — wordt gelezen, strekkende om als Collegie dit voorstel niet te steunen, en uit financieel bezwaar en uit vrees dat het voor de Theol. School zelve niet gunstig zou werken. Het præadvies der Docenten is gelijk aan dat der Curatoren. *N.-Holland* vraagt — meenen sommige broeders — als het aan de School voorbereidende vorming voor jongelingen zonder onderscheid wil, eigenlijk ook te weinig. Veeleer moet de toegang tot de School beperkt worden, zoodat alleen jongelingen van 17 of 18 jaren oud worden toegelaten. Het is meer-malen gebleken dat het samenleven van jonge studenten met eigenlijke jongelingen en mannen zoomin voor de eersten als de laatsten gunstig werkt. Er komt een voorstel in, dat de strekking heeft om beslist te verklaren dat de Theol. School alleen voor de opleiding van Leeraren zal dienen en alleen in het belang daarvan

voortaan van uitbreiding sprake kan wezen. Hiertegen wordt bezwaar geopperd dat zoo'n besluit voor velen een teleurstelling zal wezen. Anderen, die, als het kon, liever N.-H.'s voorstel zagen aangenomen, keuren het toch goed dat de Synode zich ter een of andere zijde beslist uitspreke. Met bijna algemeene stemmen wordt dit voorstel AANGENOMEN :

Onze School is een Theol. School, een School ter opleiding van toekomstige predikanten. En daarom kan aan het verzoek van N.-Holland *niet* worden voldaan.

ART. 135.

D. 3. *Agenda* :

„De Synode bepale dat het examen in de Symboliek voortaan ook te Kampen worde afgenomen.” (N.-Holland.)

Volgens de toelichting wenscht N.-H. zekerheid te hebben dat de studenten, vóór zij aan de Gemeenten als beroepbaar worden aanbevolen, de Belijdenisschriften, vooral van onze Kerk, door en door kennen, zonder daarmede het onderzoek in de Symboliek aan de Classes te ontzeggen. Ook andere broeders meenen dat er wel reden is te denken dat dit niet altijd het geval was. Anderen wijzen op het ondoenlijke om de vakkenlijst nog weer te vergrooten en alles door en door te leeren kennen in den beperkten studietijd — waartegen opgemerkt wordt dat de kennis althans der *Geref.* Belijdenisschriften voor *Geref.* Studenten niet een van de vele vakken is, maar tot de hoofdvakken behoort, de grondige kennis waarvan voor de Bediening in de Kerk immers onmisbaar VEREISCHE is.

Het advies der Curatoren — art. 34, alin. 6 „Handelingen” — luidende: „het voorstel van N.-H. geheel te steunen, met dien verstande echter dat daarmede geen inbreuk wordt gemaakt op de Klassikale examina” leidt tot een voorstel :

dat op het examen door de Curatoren een overzicht van de algemeene Symboliek en de Geref. Belijdenisschriften in 't bijzonder, zal worden gevraagd.

Bijna eenparig wordt dit voorstel AANGENOMEN.

Na een korte pauze, waarin Ps. 68 : 10 is gezongen, wordt

ART. 136.

D. 4. *Agenda* :

„De Synode wijze aan hoe onze Kerk mettertijd kan komen tot

het verleenen van den Doctorstitel in een goeden officieëlen weg, en wat in zulk een geval tot de examina dier mannen behoort." (Z.-Holland) aan de orde gesteld.

De afgevaardigden van Z.-H. verklaren dat het hoofdzakelijk om inlichting te doen is; zij kunnen er wel in rusten als de Verg. dit punt thans liever niet wil behandelen. Het advies der Curat.-Verg. — artt. 34, al. 1—5, „Handelingen“ — luidt: „Het komt aan de Kollegie van Curatoren niet wenschelijk voor op de aanstaande Synode de kwestie van den Doctorstitel ter sprake te brengen“; volgens toelichting van de Comm. v. Rapport is dit besluit slechts met 6 tegen 4 stemmen genomen.

Na korte bespreking; waarin de een bepaald noodig acht dat de Kerk den moed hebbe het uit te spreken dat zij het recht heeft om dien titel te verleenen, en het belang der Theolog. wetenschap ons moet aansporen om te trachten daartoe te komen; terwijl een ander opmerkt dat reeds in de Kerkorde, — D. K. art. 2 — die van Doctoren spreekt, de Kerk zich dat recht toegekend heeft, maar dat wij nog in lange dit doel niet kunnen bereiken; en een derde waarschuwt tegen het mededoen aan den elders zoo gewonen titelpronk, dikwerf zonder degelijke wetenschap, daar het steeds heilzamer bleek te hebben: „mannen zonder titels dan titels zonder mannen“ — wordt algemeen goedgevonden, ook vanwege het vele dat nog noodzakelijk behandeld moet worden — DIT PUNT THANS NIET TE BEHANDELEN.

ART. 137.

Nu komt aan de orde: *het aanstaand zilveren jubileum der Theol. School.* De Curatoren hebben besloten — art. 37 „Handelingen“ — „het 25-jarig bestaan der Theol. School met dankzegging en gebed plechtig te vieren, en *Dinsdag 9 December* e.k. tot feestdag bestemd. De eigenlijke datum, 6 December, is, wjl die op *Zaterdag* valt, geen geschikte dag voor de feestviering. „Het is de wensch van het Kollegie van Kuratoren dat de geheele Kerk in de feestvreugde deele.“

Tot voorbereiding en regeling voor het feest te *Kampen*, waar men vele broeders van alle oorden des lands verwacht, is reeds een Comm. uit Docenten en Curatoren benoemd. Nu wenscht het dat de Synode

al de Gemeenten opwekke:

- a. om 9 Dec., met het oog op de *Theol. School* af te zonderen tot een dank- en biddag, of, indien dit door omstandigheden niet kan, dan een dank- en biduur.
- b. Om een extra-gift, en wel een ruime gave, voor de *School*

als een dankoffer voor dezen kweekhof van Evangeliedienaren, waarbij geheel onze Kerk zooveel belang heeft.

Hierbij behoort D. 1. *Agenda*; „*De Synode wekke onze Kerk op om aan de Theol. School op haar zilveren feest een geschenk in geld te geven, dat in handen der Curatoren worde gesteld om het ten bate der School te gebruiken.*“ (Gelderland.)

In de bespreking wordt door een broeder getuigd tegen den geest der eeuw, die er op uit is om telkens feesten te houden en van alles een feest te maken; wij moeten daarvoor ons wachten; dat deden de Vaderen ook niet.

Een dank- en biddag te houden op dien dag tot verheerlijking des Heeren en opwekking van de dankbaarheid en liefde der Gemeente, dat is hoogst betamelijk.

Onderscheidene bezwaren worden aangevoerd tegen het houden van een biddag op een van de werkdagen; allerwege zullen velen dan niet kunnen, hoe gaarne zij ook wenschen mede op te komen tot de openbare dankzegging en smeeking. En, als bepaald op den zelfden dag als te *Kampen* de biddag of bidstond zal gehouden worden, dan kan geen enkel Leeraar de feestviering te K. bijwonen.

Na alles overwogen te hebben, ook het wenschelijke van een milde feestgave voor de Theol. School, wier geldelijke behoeften mede door de noodige verbouwing, waartoe straks besloten is, beduidend klimmen, besluit de Synode:

de Gemeenten op te wekken om: a) *Zondag 7 December* met dankzegging aan den Heere de weldaad, ons in de Theol. School geschonken, te herdenken; en de Leeraren uit te noodigen dien dag hunne predikatiën zoo in te richten dat aan de Gemeenten het ontstaan, de geschiedenis, het gewichtig doel van de School, de zegen Gods *aan* en *in* haar genadig verleend, de roeping der Gemeente en elk der leden jegens haar, en de behoefte aan 's Heeren leiding bij voortduring, helder worde voorgesteld;

b) In elke godsdienstoefening een bijzondere collecte voor de Theol. School te houden.

Het Moderamen zal een opwekkend woord in de bladen plaatsen.

ART. 138.

Na korte bespreking wordt de nieuwe regeling der lessen en verdeeling der vakken, door de Curatoren vastgesteld — „Handelingen“ artt. 30 en 33 — door de Synode GEAPPROBEERD.

ART. 139.

Nu komt aan de orde de vraag, reeds vroeger gedaan :

Wordt er genoegzaam toegezien dat alleen godzalige jongelingen als studenten worden aangenomen, en wat kan er meer gedaan worden tot bevordering van de godzaligheid der studenten en hun opvoeding voor het Leeraarsambt?

Onderscheidene sprekers leggen nadruk op deze vraag, welke beantwoording voor de toekomst van de School en de Kerk van onberekenbaar gewicht is. Geen grooter gevaar voor de Kerk dan wanneer het student—worden aan de Theol. School een andere oorzaak heeft dan vurige liefde tot den Heere en gewortelde begeerte om Hem te dienen in het Evangelie, tot opbouwning Zijner duurgekochte Gemeente en de redding van zondaren. Vooral de droevige verschijnselen van den laatsten tijd mogen ons wel aansporen om nauwer toezicht te houden, ook op de aspirant—studenten, en vooral op dezulken, die, na elders niet te zijn geslaagd, tot ons komen. Een groot aantal studenten is zeer gewenscht; doch alleen de zoodanigen, die door godsvrucht, aanleg en karakter voor het heilig ambt bijzondere geschiktheid bezitten; anders beter een klein getal van dezen dan een groot aantal, die zonder waar geestelijk leven zijn en bijoogmerken hebben. Algemeen beaamt men die gevoelens. De moeilijkheid is echter: hoe de deur voor die anderen te sluiten? Bijzonder wordt aanbevolen dat niemand zich aanmelde, die niet ook in de consciëntie der Gemeente en vooral van den Kerkeraad aandrang vindt om naar de Heilige Bediening te staan; men kan daarvan echter geen bepaling maken, wijl ook die tot misbruik en ontmoediging van overigens zeer gewenschte maar met betrekking tot hun geestelijk leven nog onvrijmoedige jongelingen zou kunnen leiden. 't Zal vooral noodig zijn dat de Gemeenten den Heere zonder ophouding bidden dat Hij zelf haar Leeraren schenke en toeruste, naar Zijne belofte, en meer en meer de School daartoe zegene.

De vrucht dezer hoogernstige gedachtenwisseling is het volgend voorstel.

De Synode: *a.* acht het wenschelijk dat: de aspirant—student, behalve het gewone lidmaatsattest, overlegge een bijzonder ge-

tuigschrift van zijn Kerkeraad of Classis, aangaande zijn godsvrucht en karakter, met het oog op den dienst des Heeren in het Evangelie.

b. terwijl de *Commissie* voor het *admissie-examen* bovenal heeft te letten op de godsvrucht, den aanleg en het karakter van den adspirant, met

c. getrouw onderzoek naar zijne beweegredenen om Evangelie-dienaar te worden.

De voortzetting der discussie heden namiddag.

ART. 140.

Het publiek wordt verzocht zich te verwijderen. De Synode gaat in Comité met de Docenten en de hospiteerende Leeraren en Kerkeraadsliden.

De Pres. deelt allen den broederen mede dat de vragen, bij welker behandeling de hospitanten zich hebben verwijderd, wel niet geheel en al bevredigend konden beantwoord worden, doch dat de Verg. nochtans grootelijks verlichting en geruststelling verkregen heeft, en vertrouwt dat de genomen maatregel zal dienen om alles weder in goede orde te brengen.

Nu wordt gevraagd: of de Synode, na het onderzoek naar den toestand der School, ook een oordeel zal uitspreken? Er is van gesproken dat hier en daar het vertrouwen in de School zou zijn geschokt — zoo merkt een der leden op; in zijne Provincie is dat niet het geval; integendeel, de genomen maatregelen hebben, hoe droevig de noodzakelijkheid daarvan ook mocht zijn, het vertrouwen in de School versterkt. Een motie van vertrouwen wordt daarop voorgesteld.

In de gedachtenwisseling daarover wordt herinnerd dat reeds de Curatoren bij de Docenten op meerdere zielzorg en strenger toezicht en tucht hebben aangedrongen; de Docenten hebben toen verklaard reeds met elkander te hebben besloten de studenten in 't vervolg meer dan tot dusver op hun studeerkamer te bezoeken; zij zouden dien arbeid door onderlinge verdeeling regelen. (Art. 23, laatste ged. — „Handelingen.“)

Ook wordt de verwachting uitgesproken dat de meergenoemde droeve geschiedenis de Curatoren wel zal aansporen om voortaan ook hierop nauwlettend acht te geven.

Terwijl een der leden zich van stemming onthoudt, wordt het volgende voorstel, met 32 tegen 7 stemmen, AANGENOMEN.

De Synode, met leedwezen gehoord hebbende de mededeeling omtrent de toenemende wereldgelijkvormigheid van sommige studenten aan onze Theol. School;

heeft nochtans met blijdschap vernomen wat door Docenten en Curatoren tot bestrijding van dit euvel gedaan is;

zij keurt de door Docenten en Curatoren genomene maatregelen, gelijk die in de „Hand. der Curat.-Verg. van 8 Juli 1879, art. 23, zijn medegedeeld, goed; vertrouwt dat Docenten en Curatoren zullen voortgaan op den goeden weg;

en laat mitsdien het nemen van verdere maatregelen geheel aan de wijsheid dier broeders over.

ART. 141.

Oud. VAN DER LINDE sluit deze zitting met dankzegging en gebed.

Zestiende Zitting.

Donderdag—namiddag.

ART. 142.

Ds. VAN MINNEN gaat de Verg. voor in het gebed. Gezongen Ps. 118 : 7

De Heer is mij tot hulp en sterkte.

ART. 143.

Oud. LANDWEHR is met kennisgeving en toestemming van den Pres. afwezig.

In plaats van Oud. G. v. D. BEEK, die vertrokken is, heeft zijn secundus, oud. C. VERSLUIS, zitting genomen, die zijn instemming betuigt met de Belijdenisschriften.

ART. 144.

De discussie over verscherping van de eischen voor de toelating tot de Theol. School wordt voortgezet. Dat er verscherping noo-

dig is, wordt o. a. aangetoond door de opmerking dat art. 4 van het Reglement v. d. Theol. School nu alleen spreekt van „de vakken van het lager onderwijs“ als vereischte voor de toelating. Met acclamatie wordt ten slotte het bovengenoemd voorstel AANGENOMEN. Zie art. 139.

ART. 145.

Men komt terug op de, in de voorm.-zitting reeds ter sprake gekomen, wenschelijkheid om zekeren leeftijd te bepalen, dien de aspirant-student zal moeten bereikt hebben, om als student te kunnen worden ingeschreven. Het advies der Curatoren is — volgens art. 36 „Handelingen“ — dat over te laten aan de wijsheid der Comm. v. 't admissie-examen. Die voor een bepaling zijn willen den toegang sluiten voor zeer jonge personen. Daartegen wordt bezwaar geopperd, o. a. dat in vele gevallen de gelegenheid ontbreken zal om tot 17 of 18jarigen leeftijd — die genoemd wordt als vereischte — de voorbereidende vorming te verkrijgen, die men nu aan de School kan opdoen. Van de andere zijde wordt aangevoerd dat het geen houding heeft, en blijkens de ervaring ook schadelijk kan werken, dat iemand op 14 of 15 jarigen leeftijd reeds student heet en onder de studenten verkeert, en dat wie zijn zoon naar *Kampen* kan zenden, ook wel hier en daar goede gelegenheid tot voorbereidende studie kan vinden en bekostigen; langs dien weg zullen ook allengs de wetenschappelijke eischen voor de inschrijving als student kunnen verhoogd worden, en de degelijkheid der studie aan de School bevorderd.

De twee volgende voorstellen worden in stemming gebracht. Het *laatste* wordt, met 20 tegen 19 stemmen, AANGENOMEN.

V o o r s t e l 1.

De Synode acht het niet noodig omtrent den leeftijd een bepaling te maken.

V o o r s t e l 2.

De Synode bepaalt dat voortaan de leeftijd van 17 jaar vereischte zal zijn voor de toelating als student aan de Theol. School.

Verder wordt algemeen goedgevonden: dat deze bepaling voor het *aanstaand* admissie-examen NOG NIET VERBINDEND ZAL ZIJN.

ART. 146.

Het punt van *Zeeland*, H. 2. *Agenda*, betreffende — zie artt.

130 en 139 — de zielzorg voor de studenten, komt weder in bespreking, en daarmee de vraag: wat er meer kan gedaan worden tot hunne vorming voor het Leeraarsambt? De afgevaardigden van Zeeland verklaren, na al het reeds gehoorde, voldoening te vinden in de maatregelen, door Curatoren en Docenten genomen en waarover boven — zie art. 140 — gesproken is. Op een vraag: of er aan de *literarische* studenten wel genoegzaam onderwijs in de leer der waarheid wordt gegeven, in verband met de velerlei andere kennis, waarmee hun geest wordt bezig gehouden? antwoordt Doc. DE COCK, dat het veel wenschelijker zou zijn dat daaraan nog meer tijd kon besteed worden, maar dat dit onuitvoerbaar is. De *derde* en *vierde* Classe hebben elk een uur catechisatie in de week; ten behoeve der studenten, die nog geen belijdenis des geloofs hebben afgelegd, wordt een afzonderlijken catechisatie gehouden. De Vergadering oordeelt hiermede genoegen te kunnen nemen.

ART. 147.

Het *Verband tusschen de School en de Kerk* is nu aan de beurt. Uit de toelichting der desbetreffende vraag blijkt al spoedig dat de verhouding van Docenten en studenten tot de Gemeente te Kampen wordt bedoeld. Wilt het duidelijk genoeg is dat de Theol. School als inrichting alleen onder toezicht en verzorging der Curatoren staat, terwijl Docenten en studenten als leden der Gemeente in de zelfde verhouding tot Gemeente en Kerkeraad staan als alle andere leden, en wilt bijzondere gevallen niet op de Synode maar, als die voorkomen mochten, alleen bij den Kerkeraad van Kampen in behandeling kunnen komen — acht de Synode het niet noodig daarover te beraadslagen of besluiten te maken.

ART. 148.

D. 2. *Agenda, (N. Holland)* komt weder — zie boven art. 134 — in behandeling, n.l. „uitbreiding wat de literarische vakken betreft.“

Ook na de verwerping van het 2de gedeelte van dit voorstel, handhaven de afgevaardigden van N. H. dit punt. Op de vraag: wat is de bedoeling: meer vakken of meer onderwijskrachten in die vakken? luidt het antwoord: na de verwerping van het 2de gedeelte valt de nadruk alleen op *meer onderwijskrachten*.

Over dit voorstel zal eerst in 't algemeen worden gesproken in de volle Vergadering, daarna in 't bijzonder *in Comité*.

Het advies der Curatoren Verg. — artt. 28 en 29 „Handelingen“ — wordt door den Rapporteur BULENS toegelicht. De Curatoren besloten: wij zullen geen vermeerdering van 't getal Do-

centen vragen. Wel zou het wenschelijk zijn, ja, noodig, als al de lessen gegeven gegeven zouden worden zooals 't behoort; doch het gemis van de noodige gelden, in verband met de ongunstige tijdsomstandigheden, oefende een grooten invloed uit op hun besluit. Ingeval de Synode tot vermeerdering van 't getal Docenten mocht besluiten, dan meenden Curatoren hun voorstel tot verhooging van de traktementen te moeten intrekken.

Nadat de Docenten — de Zendingsdirektor is nog afwezig — hun oordeel praëadvies hebben gegeven, dat niet geheel eenstemmig was, daar wel de meerderheid doch niet allen oordeelden dat de onderwijskrachten aan de Theol. School voldoende waren, vooral voor het literarisch onderwijs, treedt een korte pauze in.

ART. 149.

Na 't zingen van Ps. 98 : 3, verkrijgen de afgevaardigden van de *Oud.-Geref. Kerk in Pruisen*, die straks wenschen te vertrekken, het woord. Deze broeders hebben in last :

1o. Om het advies der Synode te vragen over een huwelijkskwestie. Het geval is als volgt. Het gebeurt in 't graafschap BENTHEIM nog al eens, uit kracht van volkstoestanden, dat een weduwe gehuwd wordt door een broeder van den overledene.

Nu is een weduwe, lid der Gemeente, gehuwd met den broeder van haar overleden man. Die weduwe zegt niet geweten te hebben dat zoo'n huwelijk verboden was, doch men meent reden te hebben aan de waarheid dier verklaring te twijfelen. Het wordt spoedig duidelijk dat de Classis zelve overtuigd is, dat, wat ook tot verschooning in zulke gevallen wordt aangevoerd, zulk een huwelijk *in de Heilige Schrift* — Levit. 18 — *verboden wordt*.

De Synode kan niet anders dan dat oordeel bevestigen. 't Is dien broeders dan eigenlijk ook slechts te doen om steun te vinden, tegenover de landsgewoonte, in het oordeel van de Synode der Christ. Geref. Kerk. Hun vraag geldt in 't bijzonder: *de tucht, die in zoo'n geval moet worden toegepast*. Na korte bespreking geeft de Synode dit advies :

die vrouw moet voortaan van dezen haren man gescheiden leven, òf van de Gemeente worden afgesneden.

2e. Om verslag te doen van de poging, waartoe onze Kerk de hunne heeft gesteund, om een Docent te bekomen voor de opleiding van Leeraren. Slechts eenmaal is een roeping uitgebracht, en de beroepene, Dr. RUETENIK in N. Amerika, heeft de roeping niet kunnen opvolgen. De moed ontbrak hun om een tweede poging te doen. De hoop is nog wel niet geheel opgegeven, doch de zwakke krachten en het klein getal hunner Gemeenten, en het onvoldoende der ontvangen gelden, doen het voor het tegenwoordige onraadzaam achten op den ingeslagen weg voort

te gaan. Zij brengen den hartelijken dank over van hunne Kerk aan die Gemeenten in Nederland, die aan hun verzoek op de *Synode te Utrecht*, volgens de aanbeveling dier Synode -- zie artt. 66 — 68 en 110 hebben voldaan. Doch nu zouden zij o, zoo gaarne van deze Synode vrijheid ontvangen om dat geld — bedragende een som van f1038.19 te besteden voor de opleiding van Leeraren op de oude wijze, en ten bate van de zwakke Gemeenten.

In de discussie hierover wordt door enkele sprekers als hun oordeel uitgesproken dat de broeders in Pruisen te vroeg hun gewichtig plan, waarvoor nog al de vroeger opgegeven drangredenen bestaan, loslaten; hoe gaarne deze en gene dien broeders, indien zij toch dat plan opgeven, nu die gelden zou schenken, algemeen oordeelt men dat de Synode geen recht heeft over die gelden te beschikken tot een ander doel dan dat, waarvoor zij door de Gemeenten gegeven zijn. De Verg. komt dan ook eenparig tot dit besluit:

De Synode kan aan die gelden geen andere bestemming geven dan de oorspronkelijke, doch zij raadt uwe Kerk aan: laat het plan van een Docent niet los!

ART. 150.

De vraag, die nog gedaan wordt: of de Synode hun dan niet op andere wijze hulpe zou kunnen bieden in het belang van zeer zwakke Gemeenten? *kan*, antwoordt de Pres.: *wellicht later nog*, doch thans niet, in behandeling komen.

ART. 151.

Meergenoemde broeders zeggen de Synode dank voor hare adviezen en al het genot, dat zij dezer dagen hiër hebben gesmaakt; hun Kerk in de liefde der broederen aanbevelende, scheiden zij met den heilwensch dat de Heere den arbeid dezer Synode rijkelijk zegene, en de Christ. Geref. Kerk steeds meer bevestigte en uitbreide. De Pres. roept hun ten slotte een hartelijk vaarwel toe.

ART. 152.

Punt G, 2^a, *Agenda*: „De Synode handele voortaan overeen-

komstig art. 42 der Dordsche Kerkerde van 1578 — viering van het H. Avondmaal met de plaatselijke Gemeente — bij den aanvang harer samenkomst". (N. Holland) komt nu in behandeling.

Bedoeld art. 42 luidt aldus:

»Alle saken des Synodi afgehandelt zijnde, sullen alle die afgesonden Dienaren en Ouderlingen, met de Gemeente daar het Synodus gehouden is, het Heylige Nachmaal houden, sooverre de gelegenheit der plaatse en des tyds sulks toelaat».

Uit de toelichting door de afgevaardigden van N.H. blijkt dat de Prov. Verg. het zeer gewenscht acht dat de leden der Synode met de plaatselijke Gemeente en broeders van elders het H. Avondmaal vierden. In plaats van *aan het einde* — zoo als bovengen. Synode bepaalde — beveelt zij echter aan het *bij den aanvang* te houden; omdat tegen het einde nog al eens eenige leden vertrekken en door gebrek aan tijd de viering zou kunnen moeten nagelaten worden. Het voorstel beveelt zich zelf genoegzaam aan. Geen betere openbaring van de eenheid der Kerk, dan het gemeenschappelijk verkondigen van den dood des Heeren, die het leven Zijner Gemeente is; geen beter middel om al den afgevaardigden zoowel als de Gemeente van stonde aan een diepen indruk te geven van de heilige, teedere, roeping om als broeders en als dienaren der Gemeente om JEZUS' wil saam te arbeiden voor het Koninkrijk des Zoons van God. En de Heere zal daarop gewis Zijn zegen geven.

Eenige broeders steunen dit voorstel door krachtige aanbeveling, en voeren als motief om liever „aan het einde” 's Heeren dood te verkondigen, aan: dat wij daarin treffend zouden openbaren, trots alle verschil van inzicht, dat zich mocht hebben geopenbaard, toch „als broeders te scheiden”. Namens den Kerkeraad dezer Gemeente wordt het verlangen te kennen gegeven, dat reeds deze Synode, voor de sluiting, dit voorstel tot werkelijkheid brenge. Ook wordt op het voorbeeld van buitenl. Kerken gewezen. — Door andere broeders echter worden bezwaren geopperd, ontleend aan de vermoedheid van de reis bij het komen, alsmede aan het verlangen om en de haast bij het vertrekken, na zoo lang vanhuis te zijn geweest, enz.; die bepaling in 1578 had haar grond en aanbeveling in toenmalige toestanden, die nu geheel veranderd zijn. Ook wordt opgemerkt dat de Syn. van *Middelburg* 1581; Partic. Vragen, art. 65; die bepaling reeds ophief door te besluiten: „Soo het te passe komt, het Avondmaal liever veertien dagen ofte drie weken vroeger ofte spader te houden”. Meerderen oordeelen dat de bezwaren der uitvoering grooter zijn dan het gewicht, dat h. i. aan het in dit voorstel verlangde is toe te kennen.

Met 31 tegen 8 stemmen wordt, na korte discussie, dit voorstel
VERWORPEN.

ART. 153.

Nu wordt aan de orde gesteld: punt G, b, *Agenda*: „*De Synode zorge voor eene meer zuivere Vertegenwoordiging op onze Kerkelijke Vergaderingen*”. (N. Holland.)

Uit de toelichting blijkt dat *N. Holland* het noodig acht dat er verandering kome in het stelsel van *Vertegenwoordiging*. De Synode van 1872 erkende de „gebreken”, doch oordeelde den tijd nog niet rijp voor verandering. Op de Syn. van 1875 staakten de stemmen. En welke deugdelijke reden is er nu om maar bij het oude te blijven rusten? De gedachte, blijkens art. 124, op de vorige Synode uitgesproken: dat, „zal er verandering komen, zij van-onderen-op moet komen”, werd door de Prov. Verg. beaamd; daarom komt zij thans met een algemeen voorstel, aan deze Vergadering overlatende de grondlijnen aan te wijzen van een nieuw stelsel, dat van-onderen-op meer evenredigheid brenge tusschen het getal der deputaten en dat der deputanten, opdat de Vertegenwoordiging een zuivere afspiegeling worde van de Gemeenten en met hare ontwikkeling rekene; en alzoo alle deelen der Kerk in de gelegenheid gesteld worden hun invloed op het bestuur der Kerk uit te oefenen en tot haren bloei mede te werken.

Enkele broeders geven als hun oordeel te kennen dat, wjl meermalen hierover gehandeld is en al de andere Provinciën hierover zwijgen, de Verg. over dit voorstel niet behoeft te spreken. Van de zijde van N.H. wordt integendeel behandeling bepaald noodig geacht, hoewel 't betreurd wordt dat dit gewichtig voorstel nu eerst aan de orde kon kome, nu de Verg. merkbaar is onder den invloed van het bepaald verlangen om nog deze week uiteen te gaan, en grondige behandeling nu moeielijk is te verwachten. De afgevaardigden van *Groningen* verklaren een „doorlopend mandaat” te hebben om, telkens als dit punt ter sprake komt, op billijker stelsel aan te dringen.

Daar de Verg. nog eenigen tijd in Comité moet beraadslagen, wordt de discussie uitgesteld tot de volgende zitting.

ART. 154.

In comité bespreekt de Synode deze twee vragen:

1. Zal het getal Docenten worden vermeerderd?
2. Zal het voorstel der Curatoren tot traktementsverhooging van de Docenten en den Leeraar in 't Nederlandsch enz., worden toegestaan?
 1. Na, in afwezigheid der Docenten, al hetgeen voor en tegen de benoeming van een of meer nieuwe Docenten is aangevoerd, rijpelijk overwogen, en daarbij vooral ook op den staat

van inkomsten en noodige uitgaven gelet te hebben, besluit de Synode, in 't vertrouwen dat de nieuwe regeling der lessen de degelijkheid van het onderwijs zal bevorderen, met algemeene stemmen

THANS HET GETAL DOCENTEN NIET TE VERMEERDEREN.

2. Het voorstel tot *traktementsverhooging* wordt, met 35 tegen 4 stemmen, AANGENOMEN.

ART. 155.

De Docenten, binnengekomen zijnde, worden door den Pres. met de genomen besluiten bekend gemaakt. De Rector, H. DE Cock, betuigt mede namens zijne ambtgenooten (en meent dit ook namens den heer C. MULDER te mogen doen) aan de Synode hunne warme erkentelijkheid, en verzekert dat zij al het mogelijke wenschen te doen voor de Theol. School, opdat deze steeds der Synode tot vreugde en geheel de Kerk ten zegen moge zijn.

ART. 156.

Ds. DE VISSER sluit deze zitting met dankzegging en gebed.

Zeventiende Zitting.

Vrijdag—Voormiddag.

ART. 157.

De Verg. vangt haren arbeid aan met het zingen van Ps. 119: 34

'k Sloeg, eer ik werd verdrukt, het dwaalspoor in, en gebed, waarin oud. VAN APeldoorn voorgaat.

ART. 158.

De Notulen van de negende tot de elfde zitting worden vastgesteld.

ART. 159.

De discussie over de *Vertegenwoordiging* — zie art. 153 — wordt voortgezet.

Voor het behoud van het bestaande stelsel wordt aangevoerd

het eigenaardig karakter van elke Provincie, dat ook in de Gemeenten kenbaar is, en allicht minder zou uitkomen bij een nieuw stelsel. Dat de eene Provincie veel kleiner is dan de andere in tal van Gemeenten, is waar; doch de kleinere deelen van een lichaam zijn zoowel noodig als de grootere en hebben soms groote, beteekenisvolle, werking. Ook moet er op gelet dat de afgevaardigden van alle Provinciën samenwerken in 't belang van geheel de Kerk en het dus weinig verschilt uit welke Provincie zij komen. Sommige broeders gaan verder, en zien in dat dringen op meer gelijkheid tusschen *deputaten* en *deputanten* — *afgevaardigden* en *afvaardigenden* — den invloed van den revolutiegeest onzer eeuw, die alles „gelijk maken” wil. Anderen daarentegen oordeelen dat juist het tegenwoordig stelsel daarvan wel iets heeft; men „maakt” toch alle Provinciën „gelijk”, ofschoon zij niet gelijk zijn; in levenskracht en ontwikkeling, blijkbaar vooral in tal van Gemeenten, die immers de samenstellende deelen van de Kerk vormen, is groot en zeer groot onderscheid; in arbeidskracht en rechten op de hoogste Vergadering der Kerk mag en kan dat echter niet uitkomen, daar het lichaam der Kerk, geheel tegen den levensaad, gedeeld is in tien groote en kleine stukken, die onderling saamgeregen zijn door een louter staatkundigen band, welke afsluitende indeeling in de vorige eeuwen de Kerk zeer heeft geschaad. En die Prov. indeeling is ook in onze Kerk door de praktijk reeds sinds lang veroordeeld, doordien eenige Gemeenten *kerkelijk* bij *Drenthe*, *Z. Holland* en *Zeeland* zijn gevoegd, die *staatkundig* bij *Overijssel*, *Gelderland* en *N. Brabant* behooren. En met welk recht wordt aan andere Provinciën geweigerd wat b. v. in *N. Brabant* vaste gewoonte is: dat *alle* Leeraren leden der Prov. Synode zijn?

Een voorstel wordt ingediend: de Prov. indeeling behouden, doch naar het getal Gemeenten en Classen zenden de Prov. Verg. afgevaardigden; men zou een minimum en maximum van Gemeenten tot vorming eener Classis kunnen voorstellen; ook *wordt aangeraden de benoeming eener Commissie*, om tegen de volgende Synode alle noodige gegevens te verzamelen en een plan te ontwerpen.

Terwijl enkelen die voorstellen steunen als een begin van de noodige hervorming, betuigen anderen dat zij van zure vruchten van het zoogenaamd onrecht van het regeerend stelsel nog geen ervaring hebben en dat de moeite, die de invoering van een nieuw stelsel met zich zou brengen, grooter zou zijn dan het nut.

Ook wordt aan de voorstanders van een „billijker” stelsel met nadruk gevraagd: wat is toch uw maatstaf van recht; welken grond hebt gij in Gods Woord en Kerkorde? Hierop wordt ge-

antwoord met verwijzing naar wat meermalen, ook op de Synode, is aangevoerd, alsook geschreven, gelijk o. a. nog in 1877 in het Juli-nommer van „*De Vrije Kerk*“, waartegen nog geen poging tot weerlegging is beproefd. Gods Woord spreekt van onze Classic. en Provinc. indeeling niet doch leert wel de zelfstandigheid en gelijkheid der Gemeente b. v. Hand. 15. De Gereformeerde Belijdenis en Kerkorde huldigen insgelijks de beginselen van gelijke rechten bij gelijke plichten, zoowel van Gemeenten als presbyters, wortelende in de gelijkheid der Christenen in CHRISTUS, waardoor juist in de Geref. Kerk alle hiërarchie en suprematie, zoowel van kleinere als grootere kringen, wordt afgesneden, en die allermint het leven der Kerk willen knellen door hare deelen te slaan in een band van louter staatkundige grensregeling.

Nadat van weerszijden nog een en ander is gezegd of toegelicht vindt men goed eerst in stemming te brengen de vraag: *Verandering of niet?*

Met 29 tegen 10 stemmen wordt besloten:

NIET TOT VERANDERING VAN STELSEL OVER TE GAAN.

ART. 160.

Nu stelt de Pres. aan de orde: punt G., 2, c., en 3, *Agenda*:

2, c. „*De Synode besluite dat voortaan voorstellen, die gewichtige belangen der geheele Kerk raken, aan de lagere Kerkbesturen worden gezonden ten fine van consideratie en advies, ten einde eene volgende Synode, met het gevoelen bekend, beslissing neme.*“ (N. Holland.)

3. „*De Synode raadpleege eerst de geheele Kerk bij elk besluit waaraan groote financieële gevolgen verbonden zijn.*“ (Friesland.)

Volgens de toelichting is het voorstel van *N. Holland* geboren uit het besef van de wenschelijkheid dat alle voorstellen, die op de *Agenda* der Synode komen, eerst in geheel de Kerk mochten kunnen worden overwogen.

Nu wordt op elke Prov. Verg. alleen datgene behandeld wat die Verg. zelve ter Synode brengen wil. Over al hetgeen uit de andere Provinciën zal komen kunnen de deputaten in 't allermint niet het oordeel der Kerk in hun Provincie vernemen, wijl dat dan nog onbekend is.

Voor al bij voorstellen, die van groot belang zijn voor geheel de Kerk, zou N. H. wenschen dat eerst aan de Kerk gelegenheid wierde gegeven de zaak te overwegen en haar oordeel te

doen kennen. Dan zou de Synode niet, gelijk nu meermalen, behoeven af te gaan op een onwis vermoeden aangaande het al of niet rijp-zijn der Kerk voor een of anderen stap.

De Synode formuleere een gemotiveerd voorstel en zende dat rond bij de Kerkbesturen; terwijl deze hun gevoelen doen kennen verblijft aan de Synode geheel naar eigen oordeel de beslissing, gelijk ook zij zelve bepaalt welke zaken onder die „gewichtige algemeene belangen“ te betrekken zijn.

Friesland stemt met *N. Holland* in, hoewel het niet zooveel vraagt, daar het haar alleen te doen is om vooraf zich te vergewissen of de financieële kracht en bereidwilligheid der Gemeenten voor bepaalde plannen toereikend is; daardoor zouden teleurstelling en moeielijkheden worden voorkomen.

Deze voorstellen worden gesteund; o.a. door de mededeeling dat reeds in 't begin der Scheiding tegen onze Kerk als grief werd ingebracht: dat ook bij haar alles uit de hoogte naar de laagte gaat, in plaats van omgekeerd. Andere broeders meenen dat de Synode, door deze voorstellen aan te nemen, de orde zou omkeeren en in strijd zou handelen met het bijbelsch, presbyteriaansch, beginsel – wijl zoodoende niet de Synode, die de Kerk vertegenwoordigt, de Gemeenten zou besturen, maar, omgekeerd, de Gemeenten de Synode zouden regeeren. Alles wat ter Synode komt, komt uit den boezem der Gemeenten, en dus heeft de Synode wettig recht om over dat alles te beslissen. De noodzakelijkheid is niet gebleken. Bij verschil over punten der leer zou het wellicht zijn aan te bevelen. Ook zulk een teruggang naar de laagte zou door menige zaak op afdoening moeten wachten, tot schade der Kerk. En de afgevaardigden zijn in den regel wel op de hoogte van de kracht en het gevoelen der Gemeente.

Een voorstel wordt ingediend, luidende aldus:

Naar aanleiding der voorstellen van N. Holland en Friesland besluit de Synode: dat zij zich het recht voorbehoudt om zelve vast te stellen wat naar de lagere Kerkbesturen zal teruggezonden worden. En wel daarom dat de volgende Synode dan door de deputaten der Provinciën den geest der Kerk zal leeren kennen, en alzoo des te gemakkelijker over zulke gewichtige belangen zal kunnen spreken en besluiten.

Na eenige bespreking nog van het voor en tegen, wordt het met 30 tegen 9 stemmen VERWORPEN, waardoor beslist is:

dat de Synode in de voorstellen van *N. Holland* en *Friesland*

NIET KAN TREDEN.

ART. 161.

Punt G. 4. *Agenda*: „*De Synode bepale dat voortaan om de drie jaren Synodale Vergadering zal gehouden worden.*“ (Drenthe.)

wordt aldus toegelicht en aangedrongen. De Prov. Verg. van *Drenthe* oordeelt dat er niet elke 2 jaar behoefte is aan een Synode, terwijl de kosten aanzienlijk zijn. Nu komen er ook veel meer ingezonden stukken, en de Synode duurt even lang als vroeger. Is er bepaald behoefte om de Synode te vervroegen, dat zou toch kunnen geschieden, doch in den regel zal een Synode om de 3 jaren voldoende zijn.

Dit voorstel vindt ondersteuning; het prestige der Synode heeft niet gewonnen bij haar spoedigen terugkeer; de ervaring ook aangaande den arbeid pleit niet voor het besluit om elke 2 jaar te vergaderen. En nu rekenen de afgevaardigden er op dat zij in de tweede week bepaald naarhuis gaan, terwijl de arbeid daarvoor wel eens schade lijdt. Als de Synode weder om de 3 jaar wordt gehouden, zal men er meer op rekenen langer te moeten blijven, zullen niet zoovele zaken naar de Synode worden verwezen en de hoogste Vergadering der Kerk zal in gewicht en aanzien winnen.

Na kort discussie wordt dit voorstel met 38 stemmen tegen 1 *aangenomen*, zoodat voortaan

de Synode om de *drie* jaren zal gehouden worden.

ART. 162.

Aangaande punt G. 8, *Agenda* — zie boven bladz. 80 — wordt, na zeer korte bespreking, besloten:

de beslissing in zulke gevallen over te laten aan de Classis en de Prov. Synode.

ART. 163,

Nu zijn aan de orde: punt G. 9 en 10, *Agenda*: „*De Synode geve een nauwkeurige uitlegging van art. 8 der Dordsche Kerkorde; zij besluite dat geen Evangelisten en Catechiseermeesters in de termen van dit art. vallen; zij bepale in welke vakken de mannen van art. 8 peremptoir moeten geëxamineerd worden.*“ (N. Holland.)

10. „*De Synode omschrijve hare toelichting van art. 8 D. K., zoodat alleen personen, als zoodanig aangewezen in de consciëntien des Kerkeraads en der Classis, en alleen op voordracht van dezen, worden onderzocht. Voorts spreke zij uit of het hare be-*

doeling is in Hoofdstuk III, letter I, § 1, dat de deputaten alleen het eindoordeel hebben; maar ook dat de clause: „art. 8 blijft echter in volle kracht“ wegvalle. (Zeeland.)

Volgens de toelichting acht *N. Holland* het meer dan tijd dat tegen misbruik van art. 8 D. K. worde gewaakt, opdat geene onbekwame en ongeschikte personen langs een zeer gemakkelijken weg tot de Evangeliebediening komen. Vooral voor personen buiten onze Kerk moet de deur niet wijd open staan; catechiseermeesters en zoogen. Evangelisten vallen niet in de categorie der mannen in art. 8 bedoeld, en nochtans worden de zoodanigen toegelaten; dat is ook onbillijk tegenover de studenten der Theol. School. De Synode verduidelijke haar besluit aangaande de Evangelisten van *WITTEVEN* — zie art. 141 Syn. Utrecht — aldus: dat dit van *alle* evangelisten gelde. Ook acht *N. H.* het een groote leemte dat er geen enkele bepaling bestaat aangaande de vakken, waarin zulke broeders onderzocht moeten worden, hetgeen tot zeer ongelijk onderzoek kan leiden.

Zeeland wenscht ook nadere omschrijving. Door alleen personen, als boven aangewezen, toe te laten zou beter waarborg verkregen worden dat alleen zij, die inderdaad de heerlijke eigenschappen, in art. 8 genoemd, bezitten, worden gepresenteerd. Omtrent de stemming door deputaten heerscht verschil van gevoelen; de Synode beslisse. En daar de clause „art. 8 blijft echter in volle kracht“ niet is overeen te brengen met de nadere bepalingen der Synode, wenscht *Z.* dat die geschrapt worde.

Heden namiddag discussie. Na dit punt zal de Commissie van Advies in zake de Doopskwestie rapport uitbrengen.

ART. 164.

Deze zitting wordt met dankzegging gesloten door oud.
BLANKENBERG.

Achttiende Zitting.

ART. 165.

Na het zingen van Ps. 25 : 5

's Heeren goedheid kent geen palen;

gaat Ds. RENTING de Verg. voor in den gebede.

Br. VERSLUIS heeft de Verg. verlaten ; de *primus*, br. v. D. BEEK, is door een kleine ongesteldheid verhinderd zijn plaats in te nemen.

ART. 166.

In de discussie over *art. 8 D. K.* — zie *art. 163* — blijkt het dat men algemeen overtuigd is dat nadere omschrijving, zooals N. H. en Z. bedoelen, wenschelijk is. Juist omdat men gaarne dit artikel wil behouden, moet de weg voor personen van minder gehalte dan daarin geteekend staat, afgesneden worden. Vooral in kleine Classen is wel eenig gevaar; het gebeurt toch dat slechts enkele Leeraren tegenwoordig zijn en tegen hun advies nochtans de adspirant wordt bevorderd. Ter voorkoming daarvan en ter deugdelijke regeling worden de volgende bepalingen voorgesteld en, na korte bespreking, tot besluit verheven; zoodat voortaan :

- A. Niet de Classis maar de *Provinc. Synode* een adspirant volgens *art. 8* zal examineeren.
- B. Op presentatie door de *Classis*.
- C. In de vakken van het gewone Classikaal examen, waarbij de *Prov. Synode* een of ander, als zij 't noodig acht, kan voegen, b. v. de beginselen der *Ned. taal*.

Bovenstaande bepalingen zijn met algemeene stemmen AANGENOMEN; en met 21 tegen 17, die één jaar voldoende achtten, de volgende :

- D. De adspirant zal *twee* jaren lid der *C. G. Kerk* moeten geweest zijn, vóór hij tot het eind-examen mag worden toegelaten.

Voorts besluit de *Synode* dat :

art. 8 D. K. in volle kracht blijft, met deze en vroegere bepalingen tot nadere verklaring.

Op een vraag desaangaande door *Ds. ENTINGH*, namens een Leeraar uit een *Classis*, die eerlang een adspirant volgens *art. 8* zou examineeren, wordt geantwoord :

dat dit besluit van stonde aan in werking treedt.

ART. 167.

De afgevaardigden van *N. Holland* deelen mede, dat hun Pro-

vincie reden meent te hebben van bezwaar tegen de handelwijze van *Zeeland*, in de toepassing van art. 8 op de broeders JOHN en VAN DIEMEN, die h. i. niet tot die categorie behooren; en dat hun is opgedragen van de Synode een grondig onderzoek en uitspraak ten deze te vragen.

Daar deze zaak niet op de *Agenda* vermeld staat, en evenmin onder de „ingezonden stukken” iets dienaangaande voorkomt, wordt de verdere toelichting en behandeling AFGEWEEZEN, niettegenstaande de afgevaardigden van *N. Holland* oordeelen, dat aan een mandaat van de Prov. Synode toch wel hetzelfde recht als aan een ingezonden stuk moest worden toegekend.

ART. 168.

Omtrent punt G. 11, *Agenda*: „De Synode geve een voorschift om doopliden, die zich misdragen, kerkelijk te behandelen.” (N. Brabant.)

wordt, na korte toelichting en bespreking, geoordeeld dat de regeling hiervan, in verband met bestaande bepalingen, moet overgelaten worden aan Kerkeraad en Classis.

ART. 169.

Op uitnoodiging van den Pres. leest Ds. HESSELS, Secret. der C. v. A. inzake de Doopskwestie, het rapport dier Comm. aan de Vergadering voor. Zie Bijlage VII.

Met groote belangstelling wordt dit Rapport aangehoord. Hoewel de Comm., in hare zes vergaderingen, niet tot eenstemmigheid is gekomen omtrent de toepassing van den door haar voorgestelden maatstaf, waarover enkele sprekers een woord van teleurstelling doen hooren, wordt nochtans haar arbeid met dankbare waardeering door de Vergadering ontvangen. Een en ander wordt nog tot toelichting gezegd; o. a. dat, waar in het Rapport sprake is van de praktijk der Vaderen, de bedoeling niet is, om daarbij te blijven staan; dat enkele leden der Comm. de aangegeven vereischen b. v. aan het Roomsche en Herv. Kerkgenootschap of bepaald ontzeggen, of daaromtrent in twijfel staan. Nadat de Pres. en eenige andere broeders een weinig over het gehoorde gesproken en de opmerking gemaakt hebben dat het bij deze kwestie vooral aankomt op aard en omvang van het begrip „Gemeente” en „Kerk”, wordt door eenige broeders de moeilijkheid aangewezen om dit Rapport nu te bespreken. Elk lid zou dan een afdruk daarvan behooren te hebben en tijd om het te bestudeeren, en alzoo zou de Synode moeten besluiten ook de volg. week te blijven vergaderen.

Ook de omstandigheid dat de Comm., na herhaalde bespreking, nog niet tot eenstemmigheid kon komen, doet rijp beraad en raadpleging van geheel de Kerk, vóór de Synode bepaalde besluiten neemt, zeer wenschelijk achten. Om al die redenen wordt met algemeen goedvinden besloten :

- A. Het Rapport in de Notulen op te nemen en ten spoedigste afzonderlijk rond te zenden aan de Kerkeraden, alsmede aan de Correspondenten der Classikale en Provinciale Vergaderingen ;
- B. Met dringend verzoek aan de broederen om deze zaak tot een onderwerp van biddend onderzoek en overweging te maken, op de Kerkelijke Vergaderingen te bespreken, en door de Prov. Synode, vóór 1 Augustus 1880, hun adviezen zoowel aangaande de toepassing als den voorgestelden maatstaf aan de Commissie te doen kennen, onder 't adres van den Secretaris, Ds. J. HESSELS te B e d u m, (Groningen.)
- C. De Comm. zal, ook bij Buitenlandsche Kerken, zooveel mogelijk ter zake dienende adviezen inwinnen, en dit belangrijk vraagstuk tevens onder de aandacht brengen van den „General Presbyterian Council“, (Algemeene Bond van Presbyteriaansche Kerken) die D. V. ten volg. jare in *Philadelphia*, (N. Am.) samenkomt.
- D. Na al die adviezen overwogen te hebben zal de Comm. het resultaat harer overwegingen vooral over de vraag : *van welke Kerken enz. kan onze Kerk de doopsbediening erkennen?* indien mogelijk, in den vorm van bepaalde voorstellen ; aan de eerstkomende Synode aanbieden.
- E. Na vooraf tijdig afdruk daarvan aan de lagere Kerkbesturen te hebben gezonden.

ART. 170.

Aangaande de wettigheid der doopsbediening van den heer M. MOOIJ, die — zie boven, artt. 22 en 27 — nu weder ter sprake komt, verklaren de afgevaardigden van *Friesland*:

Opdat de Synode niet anticipeere op het te nemen besluit in zake het Rapport omtrent de Doopskwestie, voorloopig voldoening te hebben met het oog op het op de Synod. Vergadering gehoorde.

ART. 171.

Wat te oordeelen aangaande den doop, bediend door den heer RIDDERBROEK te *Heerde*? Zie boven art. 21. — Enkele broeders achten het verkieselijk de beslissing daaromtrent uit te stellen, tot een volgende Synode naar aanleiding van het Rapport een vast besluit zal hebben gemaakt. Anderen meenen dat het uit het Rapport duidelijk genoeg is dat zulk een doopsbediening onwettig moet worden verklaard. Zij wijzen er op dat die Gemeente aan scheurmakerij haar ontstaan heeft te danken en dat R. door een afgezetten leeraar is geordend. Dat die Gemeente en haar voorganger de Geref. leer belijden, kan deze onwettigheid niet wegnemen. Na korte discussie komen de volgende voorstellen in stemming; terwijl 2 broeders verklaren zich van stemming te zullen onthouden, wordt het *laatste* voorstel, met 21 tegen 15 stemmen, aangenomen.

Voorstel 1.

De Synode doet thans geen uitspraak over den doop, bediend door den heer RIDDERBROEK.

Voorstel 2.

Alles gehoord hebbende, besluit de Synode den doop, bediend door meergenoemden heer RIDDERBROEK, NIET te erkennen.

ART. 172.

Punt G. 13, *Agenda*: „Is de Synode niet met zich zelve in strijd, als zij onvoorwaardelijke onderteekening blijft eischen van de Confessie, naardien het uit verschillende uitspraken is gebleken dat er wijziging bestaat in de gedachten over art. 36 onzer geloofsbelijdenis?“ (Zeeland.)

wordt door de afgevaardigden van *Zeeland* teruggenomen, omdat het niet dringend is en de tijd om het grondig te behandelen ontbreekt.

ART. 173.

Punt G. 14, a. *Agenda*: „*De Synode kome goedgunstig terug op de staking van stemming ter vorige Synode in zake den heer J. SMIT, thans voorganger in de Gemeente Kamperveen.*“ (Overijssel.)

De afgevaardigden van *Overijssel* verklaren dat de uitdrukking „goedgunstig“ als een beleefdheidsterm is te verstaan, en dat de Kerkeraad van Kv., de Classis en de Prov. Syn. wenschen te vernemen hoe zij met br. J. SMIT hebben te handelen. Op de vraag: of de Prov. Syn. verlangt dat het, op de vorige Synode — zie art. 159 — aangehouden voorstel om dispensatie ten einde br. S. naar art. 8 D. K. te mogen examineeren, thans worde aangenomen? is het antwoord toestemmend. De Notulen der vorige Synode ter dezer zake worden gelezen.

Enkele broeders adviseeren om het verzoek toe te staan. Op de vorige Synode staakten de stemmen, en sedert dien tijd heeft br. S. met ijver voortgearbeid; waar dus de Kerkbesturen een man van art. 8 in hem zien, kan de Synode wel dispensatie verleenen. Anderen achten het beter dat men br. S. gelijk tot nu toe, „als lid der Gemeente“ late werken met zijne gaven; de voor het leeraarsambt onmisbare vereischten bezit hij niet. Ieder moet toestemmen dat het moeielijk aangaat iemand, die herhaaldelijk door de Curatoren is onderzocht, onder art. 8 D. K. te betrekken.

Met 24 tegen 14 stemmen besluit de Synode, na het voor en tegen overwogen te hebben,

geen dispensatie te verleenen tot examineering van br. J. SMIT naar art. 8 D. K.

ART. 174.

Punt G. 14, b., *Agenda*: „*De Synode bepale dat aan schippers een zeker kerkelijk attest worde afgegeven, goed voor een jaar.*“ (Overijssel.)

Het doel van dit voorstel is, zeggen de afgevaardigden van O., om zekerheid te hebben dat rondreizende schippers, die den Doop vragen voor hun kind, leden der Gemeente zijn. Het doel goed noemende meenen echter sommige broeders dat zoo'n attest niet

veel waarde zou hebben, daar iemand binnen een jaar zich aan vele zonden zou kunnen schuldig maken; daarom kan men moeilijk een jaar vooruit „goed“ attesteeren.

Ook kan in voorkomende gevallen van Doop en Avondmaal een schipper wel bijtijds een getuigenis vragen aan zijn Kerkeraad. Die het voorstel steunen merken op dat dit in de praktijk voor schippers, blijkens de ervaring, dikwijls zeer moeilijk is, vooral vanwege hun ongestadig verblijf hier en daar, terwijl zoo'n attest in elk geval zou bewijzen dat zij en waar zij tot de Gemeente behooren.

De stemming gaat tusschen :

1. Uitspreken dat het geven van een attest aan schippers WENSCHELIJK is, en
2. Bepalen dat een attest gegeven moet worden.

Het *eerste* voorstel wordt, met 24 tegen 14 stemmen, AANGENOMEN, zoodat de Synode de WENSCHELIJKHEID UITSPREEKT.

ART. 175.

Punt G. 15, *Agenda*: „De Synode ontrade het gebruik van Kerstboomen op onze Zondagscholen.“ (N. Brabant.)

wordt aldus toegelicht. De Prov. Syn. van N. B. acht het gebruik van kerstboomen een bedenkelijke navolging van het Buitenland; zij stemt in met hetgeen Ds. DONNER, eenige jaren geleden, daarover geschreven heeft; die broeder noemt ook thans den kerstboom een „heidensch erfstuk.“

Niet allen zijn het daarmee eens. Sommige broeders antwoorden op de vraag: of iemand den kerstboom wil verdedigen? dat zij dat gaarne willen; zij zien in zoo'n boom met lichtjes en geschenken niet het minste kwaad, en vinden dien zeer eigenaardig passend bij een kinderfeest; zij hechten niet op het woord: *Kerstboom*; men kan van alles wel misbruik maken, maar daarom behoeft en mag men een eenvoudigen boom op een kinderfeest niet weeren. Zij raden de Synode zich met zulke dingen niet in te laten.

Uit het Verslag der laatstgeh. Alg. Verg. der Geref. Zondag-schoolvereen. „JACHIN“ wordt het oordeel dier Vereen. ter dezer zake voorgelezen, luidende aldus :

„De Vergadering heeft geen sympathie voor den kerstboom, vooral vanwege het misbruik dat er van gemaakt wordt.“

In de stemming tusschen de twee voorstellen :

1. De Synode ontraadt den kerstboom;

2. De Synode acht het niet noodig over het gebruik van een kerstboom zich uit te spreken; vereenigt het *eerste* 22 op zich tegen 16 stemmen op het tweede, zoodat de Synode:

HET GEBRUIK VAN KERSTBOOMEN OP ONZE ZONDAGSCHOLEN ONT-
R A A D T.

ART. 176.

Nu komt in behandeling punt G. 17, *Agenda*: „*De Synode besluite dat de Synodale Verslagen voortaan aan elken Kerkeraad gezonden worden, en wel voor ieder Kerkeraadslid een exemplaar, terwijl de kosten daarvoor zullen gedragen worden op de zelfde wijs als de gewone onkosten der Synodale Vergaderingen.*“ (Groningen.)

De bedoeling is, volgens de toelichting, dat elke Prov. Verg. de kosten drage van het aantal exemplaren in haar ressort. Als motief wordt aangevoerd: dat het volstrekt niet zeker is dat elke Kerkeraad zich de „Handelingen“ aanschafft, terwijl het belang van Gemeente en Kerk wel vereischt dat ieder Kerkeraadslid een ex. bezitte. In een korte maar levendige gedachtenwisseling wordt met nadruk betoogd hoe wenschelijk het zou zijn dat de leden der Gemeente meer belang toonden te stellen in de besluiten der Kerkelijke Vergaderingen; kon men in elk huisgezin een ex. van de „Handelingen“ plaatsen, dat zou krachtig medewerken tot opwekking van kerkelijke leven. Verschillende gedachten in den geest van het voorstel worden uitgesproken, doch bij allen stuit men op de vraag: heeft de Synode het recht om te bepalen: de Kerkeraden zullen zoo of zoo veel ex. nemen? en op moeilijkheden in de uitvoering van zoo'n besluit. Daarom raden anderen aan dat de Synode de Kerkeraden en de leden der Gemeente dringend opwekke om zooveel mogelijk kennis te nemen van de „Handelingen,“ en de kennisgeving bij anderen te bevorderen. Ten slotte wordt, met 25 tegen 13 stemmen, besloten

Geen nieuwe bepaling te maken, maar wel den wensch uit te spreken dat de Kerkeraden voor elk Kerkeraadslid een ex. der Synodale „Handelingen“ aanschaffen.

ART. 177.

Punt H. 3, *Agenda*; „*De Synode wijze met nadruk op de Christelijke verplichting om het huwelijk kerkelijk te laten bevestigen.*“ (N. Brabant.)

Blijkens de toelichting wenscht N. B. iets meer dan de Synode te 's Bosch — zie art. 112 — heeft uitgesproken. De Kerkelijke

inzegening des huwelijks wordt nog teveel als een bijzaak beschouwd of geheel veronachtzaamd; de Synode verklare deze inzegening christenplicht te zijn. Sommigen steunen dit voorstel; het huwelijk is een instelling Gods, en de sluiting geschiedde oorspronkelijk door de Kerk. Nu in onze tijd het huwelijk hoe langer hoe meer in zijn heilig karakter wordt miskend, is het de roeping van de Synode om met kracht daartegen te getuigen. Maar — zoo wordt opgemerkt — dan moet de Synode, als het wat beteekenen zal, het nalaten van de kerkelijke inzegening ook kerkelijk strafbaar verklaren. Anderen deinzen daarvoor terug, en willen liever blijven spreken van „voorrecht“, en de Kerkeraden en Gemeenteleden dringend opwekken toch dat voorrecht niet te versmaden, maar een dankbaar gebruik er van te maken. Na korte discussie wordt, met 31 tegen 7 stemmen, besloten te blijven bij hetgeen in de Synode te 's Bosch is bepaald. Diensvolgens verklaart de Synode opnieuw:

dat ieder de Kerkelijke inzegening des huwelijks als een voorrecht behoort te begeeren, en dat de Kerkeraden moeten arbeiden om die overtuiging algemeen op te wekken en te versterken en voorts doen wat in hun vermogen is om de Kerkelijke inzegening des huwelijks ernstig en plechtig te verrichten.

ART. 178.

Nu komen aan de orde punt H. 4 en 5, Agenda.

4. *„De Synode wende op haar eigen terrein pogingen aan om het gebruik en daaruit ontstane misbruik van den sterken drank tegen te gaan.“* (Gelderland.)
5. *„De Synode trachte de drankzonde krachtiger te keer te gaan.“* (N. Holland.)

De afgevaardigden van Gelderland wijzen, ter toelichting, op de vele pogingen, vooral van afschaffingsvereeningingen, tegen het algemeen erkend schrikbarend toenemen van het gebruik van sterke dranken en daaruit voortvloeiende dronkenschap; het goede doel erkennende, meent Gelderland echter dat de *Gemeente des Heeren* de roeping heeft tegen die vreeselijke zonde te arbeiden, met de middelen haar door den Heere toevertrouwd. Dat is de beteekenis van het „op haar eigen terrein“. De Gemeente moet al wat liefelijk is en welluidt kweken en tegen alle zonden ar-

beiden, door prediking en onderwijs des Evangelies, en niet minder door de trouwe oefening der tucht, naar den Woorde Gods. Ook in den boezem onzer Kerk is die zonde niet zeldzaam. Voor eenige jaren meende Gelderland nog dat er onder ons geen drankverkoopers waren; nu weet men dat zij er zijn; dat is een ramp en diep treurig verschijnsel. G. wil niet treden in eens anders christelijke vrijheid, maar zou gaarne, vanwege den toenemenden jammer, dien het misbruik en zoogenaamd matig gebruik van sterken drank allerwege veroorzaakt, den wensch zien uitgesproken dat de leden en in 't bijzonder de leden des Kerkeraads zich geheel onthielden, en besloten dat kroeghouders niet tot lid werden aangenomen, en, waar zij reeds mochten zijn in de Gemeente, ten ernstigste vermaand worden om dat bedrijf te laten varen. Een voorstel in dien geest wordt aangekondigd.

De bedoeling van *N. Holland* is er op aan te dringen dat de Synode een krachtige roepstem doe hooren tegen de verwoestende drankzonde, de Gemeenten opwekke om niet alleen in eigen boezem maar ook naar buiten te getuigen en te arbeiden met alle macht om die schandvlek van onze natie, ware het mogelijk, weg te nemen. De Synode en alle lagere Besturen der Kerk zouden hunne dure roeping verzaken, als zij niet vooraan stonden in de gelederen der bestrijders van de dronkenschap; daar toch de Schrift zegt: „geen dronkaard zal het Koninkrijk Gods beërven.“

Deze voorstellen met de toelichtingen en de præadviezen doen een opgewekte gedachtenwisseling geboren worden. Algemeen wordt de gegrondheid der klachte over het toenemend verbruik van sterken drank en het woeden der dronkenschap erkend, alsmede de roeping der Kerk om daartegen met alle kracht naar binnen en naar buiten te arbeiden. „De Noordzee telt niet zoovele drenkelingen als deze sterke wateren“; die „wassende stroom van vloeiend vuur“ bedreigt land en volk. De broeders verschillen echter eenigszins in hun oordeel over de middelen ter bestrijding. Sommigen zijn 't geheel eens met Gelderland. De branderijen moeten veroordeeld worden; de fabrikanten met de verkoopers zijn de verleiders tot dronkenschap, even als de bordeelen tot ontucht. Vanwege den nood der tijden moest elk christen zich onthouden van dien drank, die tot niets goeds dient, en onder allerlei voorwendsels door vele christenen in mindere of meerdere mate geregeld gebruikt wordt; ook hier is van toepassing: „indien ik mijnen broeder erger enz.“ en „zal iemand vuur in zijnen boezem nemen opdat hij zich niet brande?“ Vooral leeraars en opzieners moeten voorgaan. Door een voorbeeld wordt aangewezen hoe machteloos een leeraar wordt bij 't vermanen van de menschen,

als zijn adem getuigt dat hij een glaasje sterken drank heeft genuttigd. — Van andere zijde wordt gewezen op de eenzijdigheid en 't onevangelisch drijven van vele afschaffingsvereeningen; met den jenever wordt ook de wijn veroordeeld, rooken, vleesch eten zelfs, ontraden en verboden. Inderdaad wordt er veel bier gebruikt, vooral het zg. „beijersch“, dat ook terdege alcohol bevat en ruim zoo schadelijk is als een glaasje jenever; menigeen ook gaat zich aan wijn te buiten; wie alle gebruik van sterken drank zondig noemt, moet ook den wijn niet drinken. Neen — wordt gezegd — de Heiland zelf heeft wijn gebruikt en verschaft. Juist — is het antwoord — en Hij heeft tegen misbruik gewaarschuid maar nergens het gebruik verboden. De Schrift spreekt bestraffend van „dronkaards“ en evenzoo van „vleeschvreters en wijnzuipers.“ Op dat standpunt moet de Kerk blijven staan en daartegen met geestelijke middelen, met het Evangelie, arbeiden. Ook wordt het door onderscheidene sprekers wenschelijk geacht dat de Synode tot de Hooge Regeering zich wende; de Staat heeft zoowel als de Kerk belang er bij dat deze zonde en schande beteugeld worde, en roeping om, op zijnen weg, dezelve tegen te staan.

Nadat de zaak van onderscheiden zijden is gezien, gaat de Verg. over tot stemming. Terwijl enkele broeders zich vanstemming onthouden, wordt het *laatste* der volgende voorstellen, met 26 tegen 9 stemmen AANGENOMEN.

Voorstel 1.

1. De Synode spreke als *haren wensch* uit, dat al de leden onzer Gemeenten en vooral de leden van den Kerkeraad zich van het gebruik van den sterken drank geheel onthouden, tenzij als medicijn;
2. dat, indien er leden in onze Gemeenten worden aangetroffen die jeneverstokers of kroeghouders zijn, dezen ernstig en broederlijk worden vermaand hun heilloos bedrijf zoo spoedig mogelijk te laten varen.
3. dat voortaan geen personen tot leden onzer Gemeenten worden aangenomen, die bovengenoemde affaires uitoefenen.

Voorstel 2.

De Synode, ofschoon zich overtuigd houdende dat de Kerkeraden tot dusverre het misbruik van bedwelmende dranken, in-

dien het onder de leden zich voordeed, bestrijden en tegen-
gaan,

acht het noodig

- a. al de besturen en de leden ernstig op te wekken, acht te geven op, en met alle kracht te werken ter beteugeling zoo mogelijk, ter uitroeijing, van de drankzonde;
- b. door hare Syn. Commissie per adres de Regeering en de Kamers op de toename van dit kwaad te wijzen en te verzoeken daartegen wel zoodanige maatregelen te willen nemen, welke, onder den zegen des Heeren, tot vermindering en wering kunnen strekken.

ART. 179.

Punt H. 7, *Agenda*: „*De Synode zette voort het onvoltooid gebleven werk van hare Dordsche voorgangster van 1618/19, ten opzichte van het vraagstuk der viering van den dag des Heeren.*“ (N. Holland.)

Blijkens de toelichting heeft *N. Holland* het oog op de *Post-acta* d. Syn. v. *Dordrecht* 1618/19, Sessie 163, 5 en 164, 't begin; alwaar vermeld staat: „dat, in afwachting van een nader onderzoek door de volgende Synode, eenige regelen aangaande de onderhoudinge van den Sabbath ofte Dag des Heeren“ zijn voorgelezen en geapprobeerd. Wijl nu die „volgende“ Synode nimmer is gekomen, en onze Synoden meestal zich bepaalden tot verwijzing naar de *Post-acta*, rust op de Gereformeerde Kerk in Nederland nog steeds de roeping om het, door de Vaderen van 1618/19 voorgenomen, „nader onderzoek“ in te stellen. De omstandigheid dat de Sabbathschending zeer toeneemt, en tevens allerlei gevoelens over en tegen de viering van 's Heeren dag worden verbreid, maar daartegenover ook in onderscheiden landen de strijd voor de heiliging van dien dag met mond en pen, met bidstond en voorbeeld wordt aangeboden — het een en het ander doet het N. H. zeer wenschelijk achten dat de Synode zich tot dit „nader onderzoek“ opmake en zich helder en krachtig uitspreke zoowel tegen verkeerde leerings als verkeerde praktijk te dezer zake.

Nadat de præadviseerende leden hun oordeel hebben uitgesproken, waarbij de „regelen“ van de Dordsche Vaderen onwillekeurig in beoordeeling kwamen — o. a. werd in een dier adviezen de onderscheiding tusschen het „moreele“ en „ceremonieele“ in

het 4de gebod der Wet en de uitdrukking „Sabbath der Joden” afgekeurd, terwijl geheel het gebod voor „moreel” gehouden werd en van den beginne voor alle menschen verbindend — blijkt het dat er tusschen de afgevaardigden van *N. Holland*, die ter voorkoming van misverstand verklaren dat bij hun Provincie geen twijfel bestaat aan de voortdurende kracht van het 4de gebod, eenig verschil van gevoelen heerscht aangaande de bedoeling der Prov. Synode, en is het dus voor de Verg. niet helder of N.-H. alleen de practische of ook de theoretische zijde van de kwestie behandeld wilde zien.

Op verzoek van den President, wordt dit punt nu *teruggenomen* om die reden en omdat de Synode, die morgen voorm. zal eindigen, thans geen tijd heeft het naar eisch te behandelen, met *aanbeveling aan de overweging der broederen*.

Hiermede is de *Agenda* ten einde.

Wijl de Verg. nog eenige uren den arbeid zal voortzetten wordt een pauze genomen, die met het zingen van Ps. 119 : 37 eindigt.

ART. 180.

Op voorstel van de *Syn. Commissie* wordt besloten, in zake het „Reglement op de inrichting en het bestuur der Christ. Geref. Kerk in Nederland” :

- a. de Gemeenten, die nog niet van haar instemming met de voorgestelde wijziging in art. 2 van dat Reglement — zie bladz. 42—45 Syn. *Utrecht* — deden blijken, in „de Bazuin” op te wekken om *vóór* 1 *November a. s.* aan den Secretaris der S. C., Ds. J. HESSELS te *Bedum*, kennis te geven van de aanneming daarvan.
- b. aan de leden der Synode Formulieren van instemming voor de nalatige Gemeenten in hun Provincie mede te geven ;
- c. de Syn. Comm. te machtigen, na ontvangst van die instemming, aan de Hooge Regeering kennis te geven van die wijziging in art. 2 van vóornoemd Reglement.

ART. 181.

De *Comm. voor het Ontwerp-reglement op het beheer der Kerkelijke goederen* — zie bladz. 42—45 der „Handelingen van de Syn. te *Utrecht*, en bladz. 1 van achterstaand Verslag der S. C. — stelt eenige wijzigingen voor in dat Ontwerp-reglement,

die haar, bij nadere overweging, noodig zijn voorgekomen. In de bespreking van elk dier wijzigingen en van het Reglement in zijn geheel, wordt de opmerking gemaakt dat de Comm. niet geheel aan het besluit der vorige Synode heeft voldaan, daar het haar ook was opgedragen „de Gemeenten voor te lichten en eene aanname van het Reglement voor te bereiden.“ De Comm. antwoordt dat zij 't beter achtte eerst met art. 2 van 't grondreglement in 't reine te komen. Ook vinden sommige leden er nog bezwaar in om het eigendomsrecht van de Gemeente op hare goederen voor altijd te verbinden aan haar blijven in het Kerkverband. Daartegen wordt opgemerkt dat hierin toch de meeste waarborg ligt voor de voortdurende aanwending dier goederen in 't belang van het doel, waartoe zij gegeven zijn; en alleen in het Geref. Kerkverband hebben de Gemeenten die goederen, somtijds ook door hulp van andere Gemeenten, uit kracht van het Kerkverband, verkregen. Het voorstel om het Ontwerp-reglement te wijzen als volgt:

**ALGEMEEN REGLEMENT op het beheer der
Goederen en Fondsen voor de Gemeenten
der Christelijke Gereformeerde Kerk.**

ART. 1. Elke Gemeente der Christelijke Gereformeerde Kerk, als zoodanig door het bevoegd Kerkbestuur naar de vigeerende Kerkorde erkend, is eigenares harer goederen en fondsen.

ART. 2. Het beheer der goederen en fondsen berust bij den Kerkeraad.

Deze is bevoegd tot alle daden van eigendom, ook de zoodanige, waartoe een bijzondere lastgeving der Gemeente, volgens het Burgerlijk Wetboek, wordt vereischt, in zoverre die bevoegdheid niet door ~~algemeene~~ of huishoudelijke reglementen is beperkt.

ART. 3. Bij gemeentelijke reglementen kunnen nadere huishoudelijke bepalingen op het voeren van beheer en het verrichten van daden van eigendom, worden vastgesteld.

Zij worden door den Kerkeraad aan de Gemeente voorgedragen, mogen niets bevatten met dit Reglement of de Kerkorde in strijd, en moeten bij besluit der Gemeente goedgekeurd zijn.

ART. 4. In alle rechtsgedingen betrekkelijk deze goederen of fondsen treedt één, of meer dan één persoon,

daartoe door den Kerkeraad benoemd, zoo eischend als verwerend voor de Gemeente op. Bij ontstentenis van den Kerkeraad geschiedt die benoeming door de Classis, waaronder de Gemeente ressorteert.

ART. 5. Jaarlijks wordt door den Kerkeraad aan de gemeente rekening en verantwoording gedaan.

ART. 6. Leden van den Kerkeraad, naar Kerkorde afgetreden, in hunne bediening geschorst, of uit hun ambt ontzet, onthouden zich van eenigerlei inmenging in het beheer van de goederen en fondsen.

Leden van den Kerkeraad, als zoodanig aftredende of hunne bevoegdheid verliezende, zijn verplicht aan den Kerkeraad, of, ingeval deze ontbreekt, aan de Classis, waaronder de Gemeente ressorteert, rekening en verantwoording te doen; met overgifte van alle goederen, fondsen bescheiden en wat onder eenigerlei titel onder hunne administratie behoort. De tijd, waarop dit zal geschieden, wordt door den Kerkeraad of de Classis bepaald.

Dit artikel is mede van toepassing op allen, aan wie vanwege den Kerkeraad of de Gemeente eenig beheer over goederen en fondsen is opgedragen.

ART. 7. Besluiten worden genomen in een daartoe door den Kerkeraad belegde vergadering der Gemeente en bij meerderheid der stemmen van de tegenwoordig zijnde leden.

Stemgerechtigd zijn alle manslidmaten der gemeente, die belijdenis des geloofs afgelegd hebben en niet onder censure staan, en ook de meerderjarige mansdoopleden die, overeenkomstig het Reglement op de inrichting en het bestuur der Kerk, stembevoegdheid bezitten.

ART. 8. De Classis, waaronder de Gemeente ressorteert, heeft het recht inzage te vragen van de administratie der goederen en fondsen, die het eigendom der Gemeente zijn.

ART. 9. Geschillen omtrent de uitlegging van dit algemeen en van elk gemeentelijk Reglement, of omtrent de uitoefening van eenigerlei bevoegdheid in genoemde reglementen, aan wie ook toegekend, worden door hogere Kerkvergaderingen beslist, overeenkomstig art. 32 der Dordsche Kerkorde 1618/19.

ART. 10. Dit Reglement kan alleen gewijzigd, vermeerderd of verminderd worden door de Synode, met toestemming van twee derde der gezamenlijke Gemeenten.

OVERGANGSBEPALING.

Dit Reglement treedt in werking voor zooverre, en terstond nadat, het door de Gemeenten bij besluit der meerderheid (art. 7) is goedgekeurd. Van dit besluit wordt door den Kerkeraad aan de Synodale Commissie schriftelijk kennis gegeven, en door beiden in hunne Notulen aantekening gehouden.

Na kennisgeving aan de Regeering; volgens de wet van 10 Sept. 1853 (Staatsblad No. 102); alzoo uitgevaardigd.

. den 187 .

en het, met aanbeveling aan de lagere Kerkbesturen om tot de aanneming mede te werken, aan de Gemeenten te zenden,

wordt, na korte discussie, met 30 tegen 4 stemmen, AANGENOMEN; terwijl 2 broeders niet stemmen.

ART. 182.

Dewijl door onderscheidene omstandigheden en vanwege de veelheid der in de laatste dagen behandelde zaken, de Notulen nog niet geheel in orde zijn, en de tijd van scheiden nabij is, wordt door den Adjunct-scriba, met verwijzing naar het voorbeeld van de D. S. 1618/19, Post-acta S. 177, art. 17, 2de al.— voorgesteld en door de Verg. eenparig goedgevonden, de arresteering van het resteerend deel der Notulen op te dragen aan een Commissie, bestaande uit het *Moderamen* en de br. BEUKER en BLANKENBERG.

ART. 183.

De Pres. verzoekt dat geen der broeders vóór het einde vertrekke. Morgen zal de Synode ten 8½ u. aanvangen, en ongeveer ten 11½ u. de plechtige sluiting plaats hebben.

ART. 184.

Ds. BEUKER gaat, terwijl het omstreeks middernacht is, de broeders voor in dankzegging tot den Heere, die zoo vele dagen reeds ons Zijne genadige nabijheid deed ervaren.

N e g e n t i e n d e Z i t t i n g .

Zaterdag—Voormiddag, 30 Augustus.

ART. 185.

Oud. v. WAARDHUIZEN opent deze laatste zitting met gebed,
nadat gezongen is vs. 4 en 7 van den *Morgenzang*

Zie op ons neder in gená,
Opdat ons werk voorspoedig ga!

Er zijn slechts 33 broeders tegenwoordig. Om nog dezen dag tehuis te kunnen komen, hebben de afwezigen reeds *Dordrecht* verlaten.

ART. 186.

In plaats van het aftredend lid der *Syn. Comm.*, Doc. NOORDT-ZIJ, wordt gekozen Ds. WIELENGA, en tot diens Secundus Ds. BEUKER.

ART. 187.

Doc. NOORDT-ZIJ wordt toegevoegd aan „de Comm. voor 't Ontwerp-reglement op de kerkelijke goederen.“

ART. 188.

In zake de deputatie naar Buitenl. Kerken wordt besloten :

- a. vanwege de groote kosten, geen afgevaardigden te zenden naar de Synoden der Zusterkerken in Schotland, Amerika en Afrika ;
- b. mocht een onzer Leeraren voor eigen rekening de Vergadering der „Gen. Presbyt. Council“ ten volg. jare D. V. in *Philadelphia*, of de Synode van een der Zusterkerken willen bezoeken, hem dan een afvaardiging te verleen.
- c. de Docenten VAN VELZEN en BRUMMELKAMP te benoemen als afgevaardigden voor de Synode der *Belgische Zendingskerk* ten volgende jare. Met het oog op het door Ds. EGGENSTEIN gezegde — zie bladz. 27j — wordt, om alle misverstand te voorkomen, uitgesproken dat alleen de Synode afgevaardigden benoemt, en daarom niet elk jaar afgevaardigden worden gezonden.
- d. aan de Kerken, die niet vertegenwoordigd waren doch door brieven hare belangstelling in deze Synode hebben getoond een broederlijk schrijven te zenden.

ART. 189.

Aangaande het verzoek van de Synode der *W. H. Geref. Kerk* in *N. Am.* om inlichting omtrent den heer C. DE BEST, vroeger pred. onzer Kerk te *Tilburg*, daarna in dienst der Belg. Zendingskerk, te Brussel, en thans zonder beroep in *N. Am.*, oordeelt de Synode te moeten antwoorden: dat wij alleen getuigenis van hem kunnen geven zoolang hij in onze Kerk gediend heeft. Ten dien einde wordt de brief der *W. H. G. Kerk* overgegeven aan de afgevaardigden van *N. Brabant*, met opdracht denzelven te beantwoorden.

ART. 190.

Op het verzoek der broeders van de *O. G. Kerk* in *Pruisen*

— zie einde art. 35 en 39 — oordeelt de Synode te moeten antwoorden: *daartoe thans niet in de gelegenheid te zijn.*

ART. 191.

Volgens belofte terugkomende op de opwekking van Ds. HAKSTEEN — zie art. 38 — om te gedenken aan den geestelijken nood der 30.000 Nederlanders te Parijs, besluit de Synode: de aandacht *van de Kerkelijke Commissiën* voor de Inwendige Zending op *dien noodigen arbeid aldaar te vestigen.*

ART. 192.

Inzake het verzoek der Classis Amsterdam vanwege het feit dat de heer J. G. SMIT c.s. zich blijven noemen „Christ. Geref. Gemeente“ — zie art. 10 — bepaalt de Synode het volgende: De *Syn. Commissie* zal:

aan de Hooge Regeering bekend maken dat, blijkens de Notulen der Verg. van 4 Febr. 1879 van de Classis *Amsterdam* der Christel. Geref. Kerk, de Gemeente afd.-Weteringstraat te Amsterdam wettig is opgeheven. den 20sten December 1878;

en de aandacht der Regeering vestigen op het feit, dat er een Vergadering te Amsterdam bestaat van den heer J. G. SMIT c.s., die zich titelt „Christelijke Gereformeerde Gemeente,“ zonder tot de „Christelijke Gereformeerde Kerk“ te behooren.

ART. 193.

Een vraag van de *Prov. Comm.* van *Friesland*:

of een ouderling, die in staat van faillissement is, zijn ambt kan blijven bedienen? wordt in het afgetrokkene, zonder kennis van. aanleiding en oorzaak enz., niet voor beantwoording vatbaar geacht.

ART. 194.

De vraag van den Kerkeraad te *Oud-Loosdrecht* — zie art. 109 — *wordt verwezen naar DE LAGERE KERKBESTUREN.*

ART. 195.

Een protest van M. SIESLING-v. D. VEEN te Bergum, tegen de censuur, op haar toegepast, is NIET ONTVANKELIJK, wijl het *niet de op de PROV. VERG. is geweest*; en wordt naar de *Prov. Verg.* van *Friesland* verwezen.

ART. 196.

Aangaande een protest van Ds. E. BREITSMa en den Kerkeraad der Gemeente te *Donkerbroek* tegen een besluit van de *Prov. Verg. van Drenthe*, blijkt niet dat hiervan, volgens besluit art. 151 Syn. Utrecht, „binnen veertien dagen na de uitspraak“ kennis gegeven is aan den Scriba der P. V. Omdat, ingeval van ongelijk, de P. V. zich op die omstandigheid zou kunnen beroepen en de wettigheid van de Synodale uitspraak betwisten — wordt een voorstel om het in behandeling te nemen afgewezen en besloten:

Om bovengenoemde reden kan dit protest niet behandeld worden.

ART. 197.

Een klacht van J. KOK, lid der Gem. te *Rotterdam Goudsche weg*, tegen handelingen van Ds. P. WAGEMAKER en de *Classis Rotterdam*, de op hem toegepaste censuur en weigering om zijn kind bij de andere Gemeente te R. te mogen laten doopen kan niet in behandeling komen, omdat zij nog niet op de *Prov. Verg.* is geweest.

ART. 198.

Een adres van J. KOETSIER, lid der Gem. te Assen, houdt in een klacht tegen de *Prov. Verg. van Drenthe*, wier schriftelijke mededeeling van hare uitspraak tot ontheffing van zijne censure en verkiesbaarstelling voor de kerkelijke bediening, zonder nochtans het besluit der *Classis* te vernietigen, naar zijn bewering niet strookt met de verklaring, mondeling hem op de Vergadering zelve gegeven. Na ook van de afgevaardigden van *Drenthe* inlichtingen te hebben ontvangen, oordeelt de Synode:

dat adressant zich heeft te houden aan het schriftelijk bericht,

en maakt geen aanmerking op de handelwijze van de *Prov. Vergadering*.

ART. 199.

In herinnering wordt gebracht een schrijven van het Bestuur der *Gereformeerde Zondagsschoolvereniging „JACHIN“* aan de vorige Synode, dat echter toen niet in behandeling is gekomen, wijl het aan de aandacht is ontgaan. Daarin wordt de dankbaarheid der Vereen. betuigd voor de belangstelling van de Synode te 's Bosch, blijkende uit haar besluit tot erkenning — zie art. 144 Syn. 's Bosch — van het bestaan en werk van „JACHIN“ „onder voorwaarde dat op plaatsen, waar eene Christelijke Gere-

formeerde Gemeente bestaat, geene Zondagscholen opgericht worden zonder toestemming en opzicht der Kerkeraden."

Tevens wordt medegedeeld dat de Alg. Verg. van 1878 die voorwaarde, met eenige wijziging, heeft aanvaard. Voor die wijziging vraagt „JACHIN“ de goedkeuring der Synode, die, vertrouwt zij, geen bezwaar vinden zal in art. 12 van het Reglement, waarin de Vereen. hare verhouding tot de Kerk heeft geformuleerd en dat aldus luidt:

»Op plaatsen, waar eene Christ. Geref. Gemeente is, verzoekt het Bestuur der afdeeling den Kerkeraad dier Gemeente opzicht te willen houden over hare Zondagscholen, voorzover de leer en den wandel der onderwijzers aangaat.«

Na eenige gedachtenwisseling wordt *bedoeld artikel* GOEDGEKEURD, en diensvolgens de *Zondagsschoolvereeniging* „JACHIN“ DOOR DE SYNODE ERKEND.

ART. 200.

Ds. ENTINGH deelt mede dat de Kerkeraad zijner Gemeente hem heeft opgedragen namens hem een protest in te dienen tegen het art. „Sabbat of Zondag“? in het Juli - no. van „De Vrije Kerk,“ geschreven door Docent DE COCK. De Kerkeraad acht de strekking van dat stuk in strijd met Gods Woord en de geschiedenis der Christ. Kerk, en wenscht dat de Synode den schrijver daarover onderhoude. De Verg. oordeelt dat deze zaak thans niet zoo ineens hier in behandeling kan komen. De Kerkeraad meende, wijl de schrijver Docent is en de Docenten door de Synode benoemd worden, zich rechtstreeks tot de Synode te moeten wenden.

Naar aanleiding hiervan wordt de vraag in 't algemeen besproken: *hoe moet er gehandeld worden, indien een Docent der Theol. School in leer of leven afwijkt?* Behoort de zaak dan bij den Kerkeraad of bij de Curatoren? Uit het verband van de Theol. School met de Kerk volgt dat de Docenten als leden der Gemeente evenals alle andere leden onder het toezicht des Kerkerads staan. In de hoedanigheid als *Docenten* echter staan zij onder toezicht der Curatoren, die alleen bevoegd zijn om maatregelen te nemen met betrekking tot de Theol. School. Ingeval de gewone Kerkbesturen, in overleg met de Curatoren, een Docent wegens leer of leven als lid der Gemeente de kerkelijke tucht waardig keuren, handelen de Curatoren met hem in zijne hoedanigheid als *Docent*; de Curatoren hebben het recht tot *schorsing*, doch alleen de *Synode* kan een Docent afzetten. Deze beginselen worden in het licht gesteld. Op die gronden komt de Synode tot het besluit:

Ingeval van bezwaar tegen een *Docent der Theol. School* zal men zich te wenden hebben;

- a. tot de Curatoren — door kennisgeving aan President en Secretaris der laatstgeh. Curatoren- Vergadering — indien het bezwaar alleen den *Docent* betreft ;
- b. indien het bezwaar van dien aard is dat het geacht moet worden hem ook als lid der Gemeente te betreffen en de kerkelijke bestraffing waardig te maken , heeft men zich te wenden tot den Kerkeraad ter plaatse en tot de Curatoren.

Met het oog op de aanklacht van den Kerkeraad te *Rotterdam* wordt diensvolgens besloten :

De Synode , oordeelende dat deze aanklacht hier thans niet in behandeling kan komen , verwijst den Kerkeraad van Rotterdam naar bovenstaand besluit.

ART. 201.

De Comm. tot het nazien der boeken van *den Algemeenen Penningmeester der Theol. School* , Ds. NEDERHOED , rapporteert alles in de beste orde bevonden te hebben. Aan Ds. N. wordt de dank der vergadering betuigd voor den ijver en de voorbeeldige nauwkeurigheid , waarmede hij deze zijne taak waarneemt , onder toebidding van 's Heeren zegen op dezen arbeid ten nutte van School en Kerk.

ART. 202.

Naar aanleiding van bovenvermeld Rapport wordt , in overleg met den Algemeenen Thesaurier , besloten : dat er eenige maatregelen zullen genomen worden tot betere beveiliging der gelden en waarden tegen onvoorziene gevallen , gelijk reeds door den Thesaurier op de vorige Synode is verzocht.

ART. 203.

De onkosten der Synode ten bedrage van *f* 942.73 worden verrekend , voor elke Provincie *f* 94.27½ , nl.

Voor de Synodale Commissie	- 107.52
„ „de Geuzenkerk“	- 45.47
„ „ Schotsche en andere gedeputeerden	- 114.90
„ „ deputaten naar België	- 39.—
„ „ kerkelijke goederen-Commissie	- 67.90
„ „ reiskosten der præadviseerende leden	- 125.25
	<hr/>
	500.04.

Rekening van de Kerkeraden der Gemeenten alhier	
voor de Vergadering	- 442.96
	<hr/>
	<i>f</i> 942.73.

Naar aanleiding van het indienen der rekening van den Prov. Correspondent van verschotten ter voorbereiding der Synode, blijkt het dat het steeds gewoonte was dat de Provincie, die het voorrecht genoot de Synode in haar midden te hebben, die kosten droeg en somwijlen meer dan deze. Hierna nemen de afgevaardigden van *Z. Holland* dat bedrag voor rekening hunner Provincie.

ART. 204.

Naar aanleiding der mededeeling van een voorgekomen geval, wordt in zake het *Archief der Kerk* besloten :

Indien iemand van een of ander stuk uit het Archief wenscht gebruik te maken, heeft hij zich te wenden tot de Synodale Commissie, die met den *Archivarius* over dat verzoek zal beraadslagen.

ART. 205.

De volgende Synode zal, D. V. gehouden worden in *Overijssel*.

ART. 206.

Nu alle voorgekomen zaken afgehandeld zijn, staat de President op en houdt de volgende toespraak :

„Zoo zijn wij dan, door des Heeren goede hand over ons, aan het einde van onzen arbeid gekomen. Onzen God zij de dank voor den zegen, ons verleend! Maar het is mij behoefte ook dank te zeggen allereerst aan U, vaders en broeders Docenten en Zendingsdirektor, die de Vergadering zoo uitnemend met uw praëadvies diendet; moge het U gegeven worden nog lang onze Kerk te dienen; ruste Gods zegen op U! Ook dank aan U, waarde Vice-præses, voor de vele diensten aan de Vergadering bewezen. Gij deedt dat op uwe wijze, stil en onopgemerkt, vaak dat niemand het merkte. Dank aan onzen Secretaris en zijn Adjunct; gij hebt een veelomvattenden arbeid te verrichten gehad. Dank ook aan de Commissie van Rapporteurs; zij waren veeltijds de oogen der Vergadering en hielpen ons menige moeilijke kwestie tot een goed einde brengen. Dank aan allen die de Vergadering gediend hebben en ons het hier zoo aangenaam maakten! Allereerst aan de beide Gemeenten van *Dordrecht*, voor hare gastvrijheid; aan den Predikant en de beide Kerkeraden, voor al wat zij in het belang der Vergadering deden! De broeders, die morgen hier prediken zullen, verzoecken we onzen dank over te brengen. Ook den koster danken we voor zijne stille en nette bediening; God doe u nog lang met

blijdschap dorpelwachter zijn in Zijn huis. Mij is het nog bijzonder behoefte de Vergadering hartelijk te danken voor de eer, mij bewezen, President te mogen zijn van de Synode van *Dordrecht*, en ook voor uw geduld, waarmede gij mij gedragen hebt. Als ik alles naga, zeg ik: veel had beter kunnen geschieden, maar het is tot onze verootmoediging en opdat God de eer ontvange; wij zijn er gekomen, trots onze dwaasheden; onder Zijn geleide!

En nu gaan wij weer voorwaarts. De toekomst laat zich niet rooskleurig aanzien. Veel verontrust ons; maar dat wij hier vergaderd waren herinnert er ons aan: wij hebben een verleden, waarin wij wortelen; en daarom hebben wij ook een toekomst, naar Gods Woord, als wij maar getrouw zijn aan dat verleden. De Gereformeerde type, in onze Kerk zichtbaar, is in overeenstemming met het Nederlandsche volkskarakter.

Er is gisting op maatschappelijk, staatkundig en kerkelijk gebied, maar het calvinistisch beginsel baant zich een weg; daarom kunnen wij, met het oog op den Koning der Kerk, goedsmoeds de toekomst tegen gaan. Als wij maar met een eng geweten, een ruim hart, een helder oog en vaste hand, voortarbeiden en onze roeping betrachten.

En hiermede verklaar ik de vergadering dezer Synode gesloten, terwijl mijn laatste woord hetzelfde zij als het eerste: „De HEERE is onze Richter; de HEERE is onze Wetgever; de HEERE is onze Koning; Hij zal ons behouden!“

Op verzoek van den Rector, spreekt Docent VAN VELZEN, als oudste Docent, namens de Docenten en den Zendingdirektor, dit woord van afscheid tot de Vergadering.

„President! 't Is ons een behoefte U en de geheele Vergadering onzen hartelijken dank te betuigen voor de aangename ontvangst, die wij ook nu weer mochten genieten.

Wij verblijden ons zeer deze Synode te hebben mogen bijwonen. Veel genot viel ons ten deel. Wel waren er ook moeilijke uren, ook voor onzen President doch hij staat door Gods goedheid nog even frisch als bij den aanvang voor ons.

We kunnen uit innige overtuiging verklaren ons over den afloop der Dordsche Synode te verblijden. Welk eene schoone gedachte: eene Synode te Dordrecht gehouden! Schoon, als wij denken aan die oude Synode en wat God ons door haar geschonken heeft. Wij mochten voortgaan op den beproefden weg, door die Vaderen bewandeld.

Ook hier is veel gesproken en besloten dat tot in verre tijden ten zegen voor Gods Kerk kan verstreken. Laat het ons aansporen om met nieuwen moed voort te gaan op dien weg, waarop de Heere ons bracht en tot nu toe geleide; om steeds ge-

trouw naar Gods Woord te arbeiden in den wijngaard des HEEREN. Wij gaan heen, doch de HEERE blijft. En door Zijne genade komen wij straks dáár, waar de Vaderen van Dordt, waar de Hervormers en de Kerkvaders, waar de Apostelen en Profeten, waar onze Middelaar en Verlosser zelf ons is voorgegaan; waar al Gods kinderen vergaderd worden tot eeuwige heerlijkheid, om God eeuwig te loven en te prijzen voor Zijne genade!"

De Vice-president spreekt den President aldus toe: „'t Is gewoonte geworden dat de vice-president tot den Voorzitter der Verg. een woord van dank richt. 't Is voor mij iets meer dan getrouwheid aan die goede gewoonte, waar ik, geliefde broeder, U, namens de Synode, hartelijk dank zeg voor uwe leiding van deze belangrijke Vergadering; 't is mij een behoefte des harten. Ik dacht zoo: als ik nu eens preeken moest, wat zou dan mijn tekst zijn? En onwillekeurig kwam ik op het woord van den profeet Jesaja: „Uwe opzieners zal ik vreedzaam maken en Uwe drijvers rechtvaardigen.“ Onze President was zulk een rechtvaardig drijver. Dat de besluiten U en geheel de Verg. en de Kerk altijd stof van blijdschap mogen geven! Meerdere eenstemmigheid in dezen en gene gewichtige zaak ware wel wenschelijk geweest; doch de HEERE regeert! Ook bij verscheidenheid van inzichten kunnen wij toch als broeders van elkander gaan. Dat is een groot voorrecht! Wij gelooven 't allen van elkaar dat het ons te doen is om de eere Gods en het heil Zijner Kerk, naar ons beste weten. De Heere ga en zij voorts met ons; Hij zegene onze Kerk ruimschoots; en stelle ook U, President, nog lang ten zegen en geve U nog meermalen, zij het dan ook al niet weder te Dordrecht, nochtans voorzitter van de Synode der Christ. Geref. Kerk te zijn!"

Ds. BULENS heeft nog een woord op het hart. „Het trok mijn aandacht" — zegt ZĒw. — „dat er onder de predikanten zoo-vele jeugdige broeders zijn. Onze oudere Docenten zijn reeds grijs; ook van de afgevaardigde Leeraren en Ouderlingen zijn er reeds den grijzen leeftijd ingetreden. Wij zullen eerlang onze plaatsen ledig laten. Doch — wij worden uitnemend vervangen. Ziende op de gaven, door God aan onze jeugdige broeders gegeven en ook op deze Vergadering openbaar geworden, zeggen wij met dankbaarheid: wij gaan vooruit; God is met ons, Zijn Naam zij geprezen! Terugziende op het verledene, mogen wij in goede hoop voorwaarts treden. Broeders predikanten, laat ons waken, strijden, bidden! Broeders ouderlingen, bidt voor de predikanten en laat de geheele Gemeente voor ons bidden en wij voor haar! De tijd ontbreekt en daarom moet ik eindigen, doch dit ééne woord nog: laat ons, terugkeerend elk tot zijn arbeidsveld, het

onzen Gemeenten en ons zelven steeds op het harte binden: „houdt dat gij hebt, opdat niemand uwe kroon neme!“

ART. 207.

De President verzoekt de broeders ten slotte te zingen Ps. 89 : 8

Gij toch, Gij zijt hun roem, de kracht van hunne kracht;
Uw vrije gunst alleen wordt d'eere toegebracht!
Wij steken 't hoofd omhoog en zullen d'eerkroon dragen,
Door U, door U alleen, om 't eeuwig welbehagen.
Want God is ons ten schild in 't strijdperk van dit leven,
En onze Koning is van Isrels God gegeven!

Waarna ZEW. met dankzegging en gebed aan onzen trouwen God en Vader in Christus den arbeid dezer Synode besluit.

Terwijl de broederen van elkander afscheid nemen, wordt nog de lofzang aangeheven, Ps. 72 : 11

Zijn naam moet eeuwig eer ontvangen!
Men loov' Hem vroeg en spa,
De wereld hoor en volg mijn zangen
Met amen, amen, na!

GOEDGEKEURD

Namens de Synode,

D. K. WIELENGA, President.

W. H. GISPEN, Vice-president.

L. LINDEBOOM, Scriba.

A. v. d. SLUIJS, Adjunct-scriba.

H. BEUKER.

B. H. BLANKENBERG.